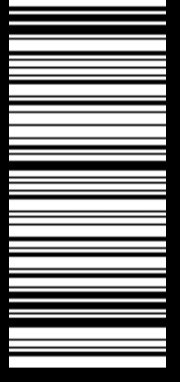

Yazı-Yorum

Kültür Sanat Ve Edebiyat Dergisi

29. Sayı

2020 Eylül
Yıl: 2 Sayı: 29 Ücretsiz

Yazı - Yorum Suç Ortakları

Genel Yayın Yönetmeni

Zeynep Eşin

Yayın Kurulu

İlknur Demir

Figen Şahin

Yazı İşleri

Fatih Eşin

Çizim

Şaranur Yaşar

Pdf Tasarım

Aydın Yaşar

Sosyal Medya

Deniz Eşin

Reklam Ve Halkla İlişkiler

info@yazi-yorum.net

Yazarlar

İlknur Demir

Zeynep Eşin

Figen Şahin

Büşra Canbaz

Ceren Demirkılıç

Gönül Malat

Osman Tünç

Nur Yüksel Öztürk

Yasemin Pulat

Handan Kılıç

Gökçe Gökalp Doğan

İÇİNDEKİLER

RÖPORTAJ

Berna Durmaz
Moderatör | İlknur Demir

ÖYKÜ & ANLATI

Umut Kaygısız | Evdeki Eşyalardan Biri

Meliz Elendil | Sigaralar Ve Maket Kızlar

Aslı Kaprol | Tuhaf Bir Seans

Murat Taş | Ölü Kızlar Defteri

Ayla Burçin Kahraman | Yolculuk

Cansu Selçuk Çağlar | Doygunluk Noktası

Osman İlhan | Tamda Şu An Gitmek Gerek

DENEME

Mesude Uygur | Felsefenin Ayrıcalığı

ŞİİR

Zekeriya Akbaş | Bilmem Kaç Bin Yıl

Gizem Kılınç Kuruoğlu | Elmadan Ağaç

Fikret Çelik | Gölge

Barış Eke | Bekleyiş

KAPAK ÇİZİM

Şara Nur Yaşar

Zeynep Eşin
Borges'i Anlamak
İnceleme

İlknur Demir
Brodie Raporu | Borges
İnceleme

Nur Yüksel Öztürk
Olanı Olduğu Gibi Sevmek
Deneme

Gönül Malat
Kum Kitabı | Borges
İnceleme

Osman Tünç
Asaf Halef Çelebi'nin
Düz Yazıları

Ceren Demirkılıç
Harmanlanan Düşler
İnceleme

Handan Kılıç
Bir Ömer Kavur Vedası
Karşılaşma | İnceleme

Gökçe Gökalp Dogan
Zamana Dokunan Bilge
Alef | İnceleme

Borges'in eserini ilk kez okumak, alfabede yeni bir harf veya müzikal ölçekte yeni bir nota keşfetmek gibidir. Arkadaşı ve bazen de iş arkadaşı Adolfo Bioy Casares, yazılarını "bir deneme ile bir hikaye arasındaki orta noktalar" olarak nitelendirdi. kurgulardan oluşa yazıları şakalar, ezoterik, tarih yazımı ve alaycı dipnotlarla dolu. Borges'in labirentleri, aynaları, satranç oyunlarını ve dedektif öykülerini kullanması karmaşık bir entelektüel manzara yaratır, ancak dili ironik alt tonlarla nettir.

Zeynep Eşin

JORGE LUIS BORGES'İ ANLAMAK

Başından beri, birçok kültürün klasik geleneklerine ve destanlarına uyum sağlamış bir yazardı.

Borges daha küçük yaşlarında şiir yazdı ve Britannica Ansiklopedisi'nin ciltlerinden Samuel Taylor Coleridge ve Thomas De Quincey gibi yazarların uzun makalelerini okumak için kütüphaneyi düzenli olarak ziyaret etti. Gençlik yıllarını Cenevre ve İspanya'da geçirdi. Bir yetişkin olarak kütüphaneci olarak ve daha sonra Buenos Aires'teki Biblioteca Nacional'in yöneticisi olarak çalıştı. 1930'da altı kitap yayınladı: üç şiir ve üç deneme. 1939 ile 1949 arasında ünlü olacağı tüm kurguları yazdı ve yayınladı.

Borges, Kafka üzerine yazdığı bir denemede "Her yazar kendi öncülüğünü yaratır " diye yazdı. "Onun çalışmaları, geleceği değiştireceği için geçmiş anlayışımızı değiştiriyor." Borges'in kendi etkileri Paul Valery'den Arthur Schopenhauer'a, Dante'den Beowulf'a ve Kabbalah'a kadar uzanır.

Walt Whitman, Edgar Allan Poe, James Joyce, William Faulkner, Virginia Woolf, André Gide, Franz Kafka ve Old English ve Old Norse'den kitaplarını çevirdi. Mark Twain, Robert Louis Stevenson, Lewis Carroll, Joseph Conrad ve Henry James ve Ring Lardner'ın hikayelerine hayran kaldı. 1986'daki ölümünden bu yana geçen on yıllar boyunca, Borges'in küresel statüsü büyümeye devam etti. Penguin Classics'in beş ciltlik Borges serisinin çevirmeni ve genel editörü olan Suzanne Jill Levine, "Bugün, Borges 20. Yüzyılın en önemli yazarı olarak düşünülebilir" diyor. Neden? "Çünkü Kuzey ile Güney Amerika arasında, Avrupa ile Amerika arasında, eski dünyalarla modernite arasında yeni bir edebikita yarattı.

Borges, zamanının en orijinal yazısını yaratırken, bize hiçbir şeyin yeni olmadığını, yaratımın rekreasyon olduğunu, hepimizin birbirimizle ve zaman ve mekan yoluyla bağlantılı, çelişkili bir zihin olduğumuzu, insanların sadece kurgu yapıcı değil, aynı zamanda bizzat kurgu düşündüğümüz veya algıladığımız her şeyin kurgu olduğu, bilginin her köşesinin bir kurgu olduğunu göstermiştir. Dedi.

Çok az sanatçı, Jorge Luis Borges gibi belirsiz temeller üzerine büyük yapılar inşa etti. Şüphe, çalışmasının, canlandırma gücünün ve sıklıkla mesajının kutsal ilkesiydi. Onun öykülerini okumak, tüm kesinliğin, tüm dünya deneyiminizin güvenilirliğine ilişkin tüm varsayımların çözülmesini deneyimlemektir. Yirminci yüzyılın en önemli edebi şahsiyetleri arasında Borges, kendi şöhretinin kamusal yanılısamasını empoze ederek kendisi tarafından en az ikna olmuş kişi gibi görünüyor. Borges'in en şüpheli olduğu şey, Borges adında bir yazar, bir adam olup olmadığıdır.

Unutulmaz düzyazı "Borges ve Ben" de kendisi ile "Borges denen diğeri" arasında derin hissedilen bir ayrıma değiniyor. "Kum saatlerini severim" diye yazıyor, "haritalar, onsekizinci yüzyıl tipografisi, kahvenin tadı ve Stevenson'un düzyazısı; bu tercihleri paylaşıyor, ancak boş bir şekilde onları bir aktörün özelliklerine dönüştürüyor. " Bir isim, bir yüz ve diğer bazı yüzeysel nitelikleri paylaştığı seçkin edebi şahsiyette kendisinden neredeyse hiçbir şeyi anlatmıyor. "Bu sayfayı kimin yazdığını bilmiyorum" diye bitiriyor.

Borges asla on dört sayfadan uzun bir kurgu çalışması yazmadı. 1941'de "Zahmetli bir çılgınlık ve fakirleştirici bir delilik" diye yazmıştı, "geniş kitaplar bestelemenin çılgınlığı - beş dakika içinde sözlü olarak mükemmel bir şekilde ilişkilendirilebilecek bir fikri beş yüz sayfada ortaya koyuyor." Ama bence, belki de hiç roman yazmamasının gerçek nedeni, biçimin büyük ölçüde karaktere bağlı olması ve Borges'in psikolojik olarak canlı insanların yaratılmasına gerçek bir ilgisi ya da imkânı olmamasıydı. (Leopold Bloom'u beş dakika içinde sözlü olarak ya da Mrs. Dalloway ya da Anna Karenina ile ilişkilendirmeyi deneyebilirsiniz.

Borges'in kurgusal evreni, baskıcı bir şekilde erkek karakterlerdir. Çok az sayıda kadın karakter yazdı ve çalışmalarında kitapçılığın karşı bir karşıt olarak var olan bir erkeklik vizyonu oluştu - şiddetli, korkusuz, sert, yazarların ya da başka bir şeyin varlığına fazla yer bırakmamasıydı. Tüm bunlar, insan ilişkilerinin sıcaklığından ve kaosundan kurtulmak anlamına geliyordu. İşinde çok az sevgi vardı, çok az duygusal yoğunluk; zenginliği ve karmaşıklığı, insan ilişkilerinden değil felsefi sorunlardan, teoloji ve ontolojiden besliyordu.

Borges'in siyasetle uğraşmayı reddetmesi, iki Dünya Savaşı ve kendi ülkesinde altı darbe ve üç diktatörlük yaşanmasıydı, bu kadar dikkat çekici olmazdı. "Ben Hayal Etmeyi Tercih Ediyorum" başlıklı bir röportajda, bir seyirci ona, tehdit altındaki bir toplumda sanatçının rolünün ne olması gerektiğini düşündüğünü soruyor. Sanatçının rolünün sanat yapmak olduğunu söylemek yerine, kendisi garip bir şekilde tehdit altında ve anlaşılması zor görünen bir cevap veriyor. "Politikaya ihtiyacım yok" diyor. "Politik olarak düşünmüyorum. Estetik olarak düşünüyordum, felsefi olarak belki. Ben hiçbir partiye ait değilim. Aslında siyasete ve milletlere inanmıyorum. Zenginliğe, yoksulluğa da inanmıyorum. Bunlar yanılısamadır. Ama ben kendi kaderime iyi ya da kötü ya da ilgisiz bir yazar olarak inanıyorum. Borges'in şüpheliği bu sözleri ile derinden hissediliyor, ancak bu sözleri, dünyanın gerçek teröründen, anarşisinden ve adaletsizliğinden taktiksel bir geri çekilme, kendi körlüğünün ışık saçan sisine geri çekilme gibi de yorumlanabilir.

Ailesinden gelen hastalık nedeniyle görme bozukluğu çeken Borges bu dönemde görme yetisini tamamen kaybeder. "Bana aynı anda hem 800,000 kitabı hem de karanlığı veren Tanrı'nın muhteşem ironisi" diyerek bu gerçeği kabûl eder. (Umberto Eco unutulmaz romanı Gülün Adı'nda yer alan ana karakterlerden kör kütüphaneciyi Borges'ten esinlenerek oluşturmuştur.) 1956'da Buenos Aires Üniversitesi'nde İngiliz ve Amerikan edebiyatı profesörlüğüne atandı ve 12 yıl bu görevi yürütmüştür 1961'de Samuel Beckett'le birlikte Uluslararası Yayımcılar Ödülü'nü (Formentor Ödülü) kazandı. Bu ödül ona gecikmiş bir uluslararası ün kazanmıştır. Gözlerinin görmeyişini şiire yönelerek telâfi etmeye çalışmış. 1970'li yıllarda ABD'de çeşitli üniversitelerde dersler verdi. 1973'te Peron geri dönünce, görevinden istifa etmiştir. Ders vererek ve yolculuk yaparak geçirdiği zamanın meyvesi 1975'te basılan toplama hikâyelerin olduğu Kum Kitabı (El libro de arena) oldu. Dünya gezilerinin sonucu ona eşlik eden Maria Kodama'nın resimlerini çektiği yazılarını ise kendi yazdığı Atlas(1984)'la sonuçlandırmıştır.

Zannedilenin aksine, Nobel ödülünü alamadan 87 yaşında, 14 Haziran 1986'da Cenevre'de karaciğer kanserinden hayatını kaybetmiştir.

Röportaj | Berna Durmaz
Moderatör | İlknur Demir

1972 Kırklareli doğumluyum. İlkokul, ortaokul ve liseyi Kırklareli’de okudum. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümünü bitirdim. 1995 yılından itibaren öykülerim edebiyat dergilerinde yer almaya başladı.

İlk kitabım Tepedeki Kadın 2011 yılında Can Yayınları tarafından yayımlandı. Ardından Bir Hal Var Sende (2012, Can Yayınları), Bir Fasit Daire (2013, Can Yayınları), Karayel Üşümesi (2016, Can Yayınları) ve son olarak Metal Hayatlar (2018, İletişim Yayınları) adlı öykü kitaplarım yayımlandı. Bir Fasit Daire adlı kitabıma 2014 yılı Haldun Taner Öykü Ödülü değer görüldü. Öykülerim çeşitli edebiyat dergileri ve öykü seçkilerinde yayımlanmaya devam ediyor. Şimdilerde bir çocuk romanı üzerinde çalışıyorum.

Bu ay söyleşi konuğumuz sevgili Berna Durmaz. Üçüncü öykü kitabı “Bir Fasit Daire” ile 2014 yılında, Haldun Taner Öykü Ödülünü alan yazarın bu ödüllü kitabının haricinde ‘Tepedeki Kadın, Bir Hal Var Sende, Karayel Üşümesi ve Metal Hayatlar” adlı öykü kitapları da bulunmakta. Berna Durmaz ile öykü ve öykücülük üzerine keyifli bir röportaj yaptık.

İsterseniz söyleşimize Edebiyat yolculuğunuz ile başlayalım. Berna Durmaz'ın edebiyatla dostluğu nasıl başladı?

Ben bu dostluğu çok gerilerden alarak anlatmak istiyorum; çocukluğumdan. Çünkü çocukken oynadığımız oyunlardan aldığımız haz, biraz büyüdükçe roman, öykü, şiir okumanın hazzına dönüşüyor. En azından bazılarımız için böyle. Oyun oynamanın eğlencesinin, yaratıcılığının ve doğal olarak hayal gücünün okurken ve daha sonra yazarken de devam ettiğini fark ediyor insan. Sonuçta hepsinde düş gücüyle yepyeni bir dünya yaratıyoruz zihnimizde ve o dünyaya yerleştiriyoruz kendimizi. Orada vakit geçirmekten keyif alıyoruz. Sanıyorum bu yüzden ki edebiyatı sevenlerin bir tarafı hiç büyümmez, hep çocuk kalır. Benim de önce oyuncaklarımın, sonra ders kitaplarımın arasına karışmış kitaplarla başladı edebiyatla dostluğum. Sonra oyunlardan koparak kendi başına uçmaya cüret etti. Büyüdüğünü, bir yetişkin olduğunu kanıtlamak ister gibi yayınevlerinin kapılarını çaldı bir bir. Bir kitap olma hayaline kapıldı. Bunun da apayrı heyecanlar getireceğini biliyordu. Öyle de oldu.

Edebiyatı, gündelik hayatta durup düşünmediğimiz ve aslında bilincimizin bir yerlerinde saklı olanı su yüzüne çıkardığı, bize onun varlığını duyurduğu için severiz. Yeni bir keşif yoktur ortada. Okuduklarımız gerçek varlığımıza giden yolları açmıştır sadece. Bunu bulmayla yaşadığımız heyecan ve mutluluk bizi daha derinlerle buluşmaya yöneltir. Bu da daha çok okuma isteğini, okumaktan kopmamayı açıklıyor. Okumak anlam buluşlarının verdiği sevinçle yetinmeyip benzerini yaratma isteğini yaşatır bir süre sonra. Aslında bu yanıltıcı bir istektir. Okuduğumuzun benzerini yazamayacağımızı birçok denemeden sonra anlarız. Her yaratılanın biricik olduğunu anlamak da bu yolculukta büyü, göz kamaştırıcı ikinci aydınlanmadır bana göre. Benim edebiyatla buluşmam da okumanın ve yazmanın bana böyle buluşmaları, anlamlandırmaları, bunların verdiği sevinçleri keşfetmemle başladı. İlk gençlik yıllarımda el yordamıyla bir arayış, orta yaşlarıma doğru artarak bir tutkuya dönüşen, neredeyse varoluş mücadelemle özdeşleşen yazma sürecimin altında yatan nedenleri böyle açıklayabiliyorum artık kendime.

Öyküler adları ile geleceğe miras olarak kalıyorlar. O nedenle öyküye isim vermek oldukça önemli ve zor bir süreç. Bu süreçte nasıl bir yol izliyorsunuz?

Bunun bildiğim ve açıklayabileceğim bir yolu yok. Benim için de en zor olan öyküye ya da kitabıma bir isim bulmak oluyor. Bazen öykünün özü çağırıyor ismini. Bunun olması çok güzel ama bazen de benim düşünüp, taşınıp en uygun isme karar vermem gerekiyor. Sanırım ben karar vermek zorunda kalmayı sevmiyorum. Bana yardımcı olur düşüncesiyle sözlükten sözcük taraması yapıyorum, en uygun olanları listeliyorum. Karayel Üşümesi'ndeki Çiğ Tor Tarazlı öyküsünün adı bu yöntemle konuldu örneğin. Buradaki her sözcük öyküdeki durumu çok iyi karşılıyordu. Öykü sadece yazılan ya da okunan yazılı bir metin değil bana göre. O bir yaşantı. Mekânı, kişileri, duygusuyla birebir tanık olduğum hatta yaşadığım anlarım onlar benim. Dolayısıyla yaşadığın anın henüz etkisi geçmemişken bütünü kapsayacak bir isim vermenin imkânsızlığı geçer hep aklımdan. Yaşanan o kadar fazladır ki birkaç sözcüğe sığmakta zorlanır.

Yazar için elbette tüm karakterleri çocuğu gibidir. Ama yine de bir nebze olsa yaratıcısı için öne çıkan bazı karakterler vardır diye düşünüyorum. Sizin öykü karakterleriniz içinde diğerlerinin önüne geçen, öyküyü sonlandırmanıza rağmen sizin için yaşamaya devam eden bir öykü karakteriniz var mı?

İlk kitabımda yer alan Bulut Falı öyküsünün Sabber'i, sonraki birçok öykümde yaşamaya devam etti. Adını değiştiriyordum ama biliyordum ki o. Bilinçli bir seçim değildi bu, o beni terk etmedi. Bambaşka kadınları yazıyor görünsem de dönüp dolaşıp Sabber'i anlatmaya devam ettiğimi ben de şaşırarak fark ediyordum. Sanırım onun anlatacağı çok şey vardı ve bir öykü yeterli değildi bunun için. Bu yüzden de kitaplarıma dağılan, farklı zamanlarda yazılmış öykülerde onun sesini duyarım ben. Dikkatli okuyucuların da kulağına gelecektir o ses.

Meselenizi, derdinizi anlatabilmek için kendinize öykünün dostluğunu seçmişsiniz. Neden roman ya da şiir değil de öykü?

İlk sorunuzda edebiyat yolculuğumun nasıl başladığını sorduğunuzda, o yolculuğu başlatanın öyküler olduğunu söylemeyi unutmuşum. Bu soruya yanıt olarak söyleyeyim o halde. Benim kendimle buluşma anını bana yaşatan ilk öyküler Anton Çehov'un Köpeğiyle Dolaşan Kadın ve Sait Faik'in İpekli Mendil öyküleriydi. Bunlar ilk gençlik heyecanlarıyla okuduğum ve vurulduğum ilk öykülerdi. Severek, etkilenerek okuduğum roman ve şiirler de oldu fakat ben o ilk etkiden vazgeçemedim. Öykünün benim dilim, anlatma biçimim olduğunu da gördüm zamanla. Ayrıca şu da bir gerçek ki bir türde uzmanlaşmak zaman alır. Ben bütün emeğimi, uğraşımı, çabamı uzun yıllar öyküye verdim. Belki diğer türlere de yönelmenin zamanı gelebilir bir gün. Bunu henüz bilmiyorum.

Edebi metinlerde dil, karakter, kurgu birlikte yol alsa bile, bazen biri diğerinin önüne geçebiliyor. Bu açıdan baktığımızda bu üç olgudan hangisi önceliklidir Berna Durmaz için? Bu üç unsuru birbirinden ayırmak mümkün müdür?

Öyküyü bileşenlerine ayırmak onu incelemek isteyenlerin başvuracağı bir yöntem olabilir. Kolaylık olması için, bu ayrışmayla öykünün daha iyi anlaşılacağı düşünülerek yapılır sanırım. Oysa yazma aşamasında birini diğerinden ayıramazsınız. Öyküde dil, kahramanın nefes aldığı ortam, kurgu ise yaşayacağı hayatıdır. Bu hayatta iyi kötü şeyler olur, bazen kahramanın dışında gerçekleşir olaylar bazen zihninde. Ne olursa olsun dil olmadan ne karakter ne de kurgu oluşur. Dili öne çıkarmaktan kast edilen sözcük oyunlarının, dolaylı, örtük anlatımların, eğretilmelerin bolca kullanıldığı bir dilse eğer böyle yazmanın yazarın öyküyle kurduğu ilişkinin bir sonucu olduğunu söyleyebilirim. Aynı şekilde sadece olay aktarımına dayalı, yalın ifadelerle de bir öykü yazılmış olabilir. Bu da yine yazarın öykü anlayışıyla ilgili bir tutumdur. Bütün bunların üstünde belirleyici olan tek şey yazarın üslubudur aslında. Üslup hayatı algılayış ve ifade edişle oluşun, çok okuma ve çok yazmayla şekillenen, yazarının yazdıklarına biçtiği bir giysidir. Bu giysinin nasıl olduğunu benim bilinçli tercihlerim, önceliklerim, deneyimlerim ve yaşantılar belirliyor. Sonuç olarak görüyorsunuz ya öykü yıllar içinde yavaş yavaş dokunan bir kilim gibi her bir bileşenin sıkı bir ilmik olup atıldığı bütünlüklü bir yapıya eğer onu bölüp parçalamanın bir gereği yoktur.

Peki Berna Durmaz bir roman kahramanı olsa hangi karakter olurdu? Neden?

Okumaktan aldığımız hazzın yanı sıra ve en az onun kadar güçlü olan bir şey var ki o da kendimizi hikâyenin kahramanlarının yerine koymaktır. Daha çok hangi kahraman diye düşünmeyiz, her kahraman illaki bir yanıla bize benziyordur. Uzak ya da yakın bir benzerlik. Çoğu zaman da örtülü bir nedenle kurarız bu yakınlığı. Kahramanın yaşadığı bir olay, o olay karşısındaki durumu, duygusu, düşüncesi bizim de bilincimizde veya bilinçaltımızda yer eden bir şeylerle örtüşmüştür. Bize okumayı devam ettiren de bu örtüşmedir. Benim aklımda yer eden kahramanlardan biri de geçtiğimiz günlerde kaybettiğimiz Adalet Ağaoğlu'nun Ölmeye Yatmak romanındaki Aysel'di.

Kurduğum yakınlık onun bu toplumda bir kadın olarak sürdürdüğü varoluş mücadelesi üzerindendi sanırım.

Yazmak isteyenler için önerileriniz nelerdir? Bu konuda verilen ilk öneri, çok okuyun olmaktadır. Sizce çok okumak, yazmak için yeterli midir? Bir yazar çok okumanın haricinde nelerden beslenmelidir?

Öykünün tek kaynağı yaşamın ta kendisidir. Yazarın yaşadıkça ve yaş aldıkça geçmişe, bugüne ve dünyaya bakışı çeşitlenir durmadan. Elbette belirli bir eksen çerçevesinde olur bu. Çeşitlilik yepyeni yaşantılar getirir. Yepyeni duyular, görüşler, duygular...Bütün bunlar öykülere yansır. İllaki yansır. Bir yazar sabah akşam kendisinden söz etmez öykülerinde. Hatta hiç sözünü etmediğini söyler yaşadıklarından. Oysa bütün bir hayatının gölgeleri de ışıkları da, alttan alta yer edinir kendisine. Öyle olunca yazmakla yaşamak hiç fark etmeden iç içe geçmeye başlar. Okumak elbette öykü yazmak için gereklidir bir yol gösterici olarak. Çıkışsız kaldığında, sözcüklerin düğüm olup gidişi tıkadığında yeniden açılmasını sağlayan tek şey okumaktır. Okumak yazma isteğini harekete geçirir ve akışı hızlandırır adeta. Yazmayı başlatan bazen sevdiğiniz bir filmde bir sahne, izlediğiniz oyundan bir replik, bazen de kulağınıza bir yerlerden çalınan bir melodidir. Her yerden, her şeyden akabilir öykü size. Yeter ki siz bu akışa açık olun ve onu fark edin.

Her yazarın etkilendiği, kendine yakın bulduğu yazarlar vardır. Sizin yazım yolculuğunuzda etkilendiğiniz yazarlar kimlerdir?

Uzun bir liste yapmak gereksiz olacak sanıyorum. Aklıma gelen birkaç isim yazmakla yetineyim. Juan Rulfo, Dino Buzzati, İtalo Calvino, Julio Cortazár, Edgar Allan Poe, Onat Kutlar, Ferit Edgü, Leyla Erbil, Latife Tekin...

Edebiyatın ve edebiyatçının okura karşı sorumlulukları var mı? Yazara böyle bir sorumluluk yüklenmeli mi?

Okura karşı sorumluluğum aslında öyküye, edebiyata karşı sorumluluğumla aynı anlama gelir bence. Özensiz bir dille yazılmış, niteliğinden ödün veren bir öykü hem okurun beğenisini hiçe sayar hem de öykücülüğümüzün geldiği aşamayı.

İkisinin de olmasını istemeyeceğim için ben yazdığım öyküye karşı olan sorumluluğumu yerine getirmekle yükümlü olduğumu düşünüyorum. Bu yükümlülüğümü yerine getirebilmek için de her geçen yıl daha fazla çalışıyorum öykülerimin üzerinde. Yazma konusunda öğrenebileceğim yeni bir şey kalmadı dediğim an okura ve kendime karşı sorumluluğumu yerine getirmemeye başlamış olurum.

Sosyal medyanın birçok bilgiyi önümüze serdiği, belki de zaman zaman bizlere hükmettiği bir dönem içindeyiz. Bu bağlamda yazar ve eserleri hakkında da oldukça fazla eleştiri ile karşılaşılıyor. Bazıları gerçekten doğru temeller üzerine yapılandırılmış olsa da bazıları acımasızlık ve bilgisizliğin harmanlanması olarak karşımıza çıkıyor. Günümüzde yazarlar ve kitapları hakkında yapılan eleştiriler hakkında ne düşünüyorsunuz?

Sosyal medya platformlarını meraklısı için canlı tutan, oraları cazip hale getiren, orada herkesin söz sahibi olabilmesi. Bu kontrol edilmesi zor bir güç. Yönlendirilmesi de bir o kadar kolay. Bütün rüzgârlara açık platformların güvenilirliği elbette sorgulanmalı. Birçok konuda olduğu gibi kitap paylaşımlarıyla edebiyatın da malzeme edildiği yerler. Ben bu mecralarda söylenenlerin kişisel beğenin ötesinde olmayacağını düşünüyorum. Bunun yanı sıra nitelikli, edebi yazıların, eleştirilerin yer aldığı edebiyat sitelerinin de olduğunu biliyoruz. Neyi dikkate alıp neleri alamayacağı, kimi takip edip etmeyeceği kullanıcıların akıllarını karıştıracak kadar çok çeşitlilikte. Seçim yapmak ve ayıklamak zor gerçekten. Yine de gerçek, has, nitelikli eleştiri nerede olursa olsun kendini belli ediyor ve görmeyi bilenler tarafından fark ediliyor.

Son zamanlarda öykü yazmaya ve öykü kitabı yayımlatmaya yönelik talebin arttığını gözlemliyoruz. Bu çokluğun öyküye avantajı ya da dezavantajı hakkında neler söyleyebilirsiniz? Hatta birçok iyi kalemin okurla buluşma şansı bile olamıyor, kitapları sistemin çarklarında yok olup gidiyor. Bu açıdan baktığımızda; Berna Durmaz için gölgede kalan günümüz öykücülerini var mıdır?

Ben hiçbir iyi öykü kitabının gölgede kalamayacağını düşünüyorum. Okurları mutlaka onu buluyor ve hak ettiği değeri veriyor. Sosyal medya aracılığıyla, bazı kişilerce veya yayınevleri tarafından sürekli parlatılan, hep göz önünde tutmak için reklamı yapılan kitaplar da var. İyi okur reklam kokan tanıtımlardan, cilalı sunumlardan uzak durmasını bilen okurdur ayrıca. Acımasız çarkları olan bir sistem olduğu doğru ama çarklara defalarca çomak sokmayı bilen yazarların var olduğunu da biliyorum. İyi ki de varlar.

Son olarak Berna Durmaz iyi öyküyü tek cümle ile nasıl tanımlar?

Bence iyi öykü demir leblebi gibidir; kolayca yazılmaz ve okunduktan sonra kolayca unutulmaz.

Hava durumuyla savaşıyorum;
Güneş parlak, meydan okuyor bana
çocuk yerine koydum onu;
yarışa biraz erken başlamasına göz yuman
yetişkindim;
Ne şapka, ne şemsiye
Yalnızdım.
Geç kalıyordum.
Kırmızı bir gürültü içinde belirdin karşımda
-göğsümde çıkan gürültü, ah-
Kırpiklerin öylesine uzun ve karanlıktı ki;
savaşı kazandım;
senin bakışlarını gölge yapıp,
güneşi mağlup ettim.
O gün gittik elma ağacının yanına.
Keşke
köklerimi orada salsaymışım.
Galibiyet beni kör etti belki,
belki şaşkındım güzellikler içinde.
Seni terk edip başka biri olduğumda;
henüz zaman makinesi icat edilmemişti.
Keşke
güneş kazansaydı,
birlikte terleseydik
elmadan ağacının altında.

O kadar vakit geçti ki,
-makine hala icat edilmedi, ah-
Savaşmam yağmurla, bulutla.
Güneş hep dokunsun o ağaca,
saçlarına,
kollarına...

Borges' in Öykülerinde Var Olmayan Kadınlar

"Brodie Raporu," Borges' in tamamen kör olduğu yıllarda, yanında bulunanlara dikte ettirerek yazdirdığı on bir öyküden oluşuyor. Kitaba adını veren Brodie Raporu öyküsü hariç diğer tüm öyküler yazarın eserlerinde alışkın olmadığımız şekilde "gerçekçi." Bunlar, Borges deyince akla gelen ayna, labirent gibi sembollerden uzak olan öyküler.

İlknur Demir

Brodie Raporu-Borges

Arjantin özellikle Bounes Aires' deki hayat üzerine toplumun işleyişi hakkında, şaşırtıcı sonuçlara doğru yol alan öykülerde yine Borges' in öykülerinde alışkın olduğumuz üst kurmaca, çokseslilik, metinler arasılık, gerçek ve gerçek dışının iç içe geçmesi gibi özelliklere de pek rastlanmıyor. Borges için oldukça sade bir dil. Bu nedenle "Brodie Raporu" yazarın en yalın kitaplarından biridir demek yanlış olmayacaktır. Sanat ve edebiyat eleştirmeni ve Borges hakkında yazdığı "Kitabın Aynasındaki Adam" ile tanıdığımız James Woodell, İletişim Yayınları tarafından çıkan "Brodie Raporu" nun önsözünde bu kitabın yazılma sebebini Borges' in dilinden şöyle aktarıyor okura.

"O kadar çok insan beni taklit ediyordu ki, ben de çalışıp kendi kendimi taklit etmeye karar verdim."

Borges in yine kendi söylemlerinden öğreniyoruz ki, kitapta hikâyesi anlatılan karakterlerin birçoğu, yazarın hayatına bir şekilde dokunan insanlar. Örneğin "Yaşlı Bayan" öyküsünün kahramanı yazarın büyük teyzesi, "Nankör" adlı öykü ise yine yazarın öğrenim yıllarında yaşadığı bir olaydan öyküleştireilmiş bir itiraf. "Araya Giren" adlı öyküsü ise oldukça sert bir tema üzerine kurulmuştur. Woodall, şöyle demektedir. "Bu öykü erkeklik ya da Borges' in erkeklik hakkındaki düşünceleriydi ve kaçınılmaz olarak şiddet içeriyor ve ya da şiddete yol açıyordu. Bir ad vermek gerekirse, kadına duyulan nefretin dış gıcirtadılarak verilmesiydi. "

“Araya Giren” adlı öyküsünün otuz yıl boyunca kafasını kurcaladığını söylüyor Borges. Burada belki bir dipnot düşmekte fayda var. Bu durum Borges’ in seksen yedi yıllık hayatına neden sadece yetmiş üç öykü sığdırabildiğinin kanıtı olsa gerek. Yazar, çeşitli röportajlarında yazmayı düşündüğü herhangi bir öykünün kurgu aşamasının, çok uzun yıllarını aldığını söylemektedir. Örneğin, “Kum” kitabında bulunan “Kongre” adlı öyküsünün kurgusunu yirmi yılda tamamlamıştır. Şöyle diyor yazar bu öykünün yazım süreci için.

“Konusunu yirmi yıldır anlata anlata en sonunda dostlarımı usandırdım.”

Brodie raporuna tekrar dönersek, nesnelere dönüşebilir teması üzerine kurgulanmış olan “Juan Murona” ve “Karşılaşma” öyküleri birbiri ile bağlantılı olan öykülerdir. “Rosende Juarez in Öyküsü” nün teması, olması gerekenler ve “Guayaquil” adlı öykü ise iki generalin simgesel karşılaşmaları üzerine kurgulanmıştır. “Öteki Düello” adlı öykü boğazlandıktan sonra yarıştıran gauchoların (atlı çobanların) öyküsüdür. Olay Uruguay’ da geçmiş gerçek bir olaydan esinlenerek yazılmıştır.

Borges’ in bu kitabını diğer öykü kitaplarından ayıran, sembollerden uzak “gerçekçi” öykülerden oluşuyor olmasının yanında belki de daha önemli olan şey kadınların ana karakter olduğu öykülerin çoğunlukta olmasıdır. Çünkü biliyoruz ki Borges öykülerinde kadınlar çok fazla başrolde olamıyor. Öykülerindeki kadın karakterler yer alsalar bile bunlar ana kahramanlar değil, öyküde tip olarak varlıklarını sürdüren karakterlerdir. Öykülerinde kadın kahramanların azlığı –tüm öyküleri içinde sadece yedi tane- belki de annesi Leonor Acevedo ile bağımlılık derecesine varan ilişkisinden ve sonuçsuz aşklarından kaynaklanmaktaydı. Yetmiş yaşına geldiği halde annesiyle yaşamaya devam eden ve onun himayesinden kurtulamayan bir Borges’ den söz etmekteyiz.

Brodie raporunda ise kitapta bulunan on bir öyküden üç tanesinde ana karakterler kadındır. “Juan Murana” ve “Yaşlı Kadın” adlı öykülerde birer, “Düello” isimli öykü de ise Borges öykülerinde hiç alışkın olmadığımız şekilde iki kadın karakter vardır. Öykü, Clara ve Marta’ nın yenişemediği bir rekabet üzerine kurgulanmıştır.

Yukarıda sözünü ettiğim gibi, özellikle Düello yazarın tüm öyküleri içinde bu anlamda en özellikli olanıdır. Bu eserde iki kadın karakter vardır ve her ikisi de ana karakterlerdir. Bu nedenle Düello öyküsünün detaylı incelenmesi gerektiğini düşünmekteyim. Öykü Juan Osvaldo İviano’ ya ithaf edilmiş. Arjantin Bibliyofil (Kitap dostu) Cemiyetinin beş yıl başkanlığını yapan bir yayıncı kendisi.

Metin, yazarın hayran olduğu Henry James’ e bir gönderme ile başlıyor. Henry James, Jorge Luis Borges’ in Babil kitaplığı serisinde yer verdiği önemli bir yazardır. Gerçekçi yazımın önde gelen temsilcilerinden olan Henry James’ in eserlerinde Borges’ in aksine ana kahramanlar kadınlardır. Bu sebepten olsa gerek anlatıcı öyküye Henry James’ i hatırlatarak başlar.

Buenos Aires’ de geçen öykünün ele aldığı toplumsal kesim bu şehrin -ya da Arjantin’ in demek daha doğru olacak- yüksek sosyetesidir.

“Ağır ağır gelişmesi ve yüksek sosyete ortamı benim yazınsal alışkanlıklarına yabancı olduğu için olayın özetini vermekle yetineceğim. Bu öyküyü yazdırmak benim için basit ve ikinci dereceden bir serüven” diyen anlatıcı mıdır yoksa Borges’ in kendisi midir tartışılır. Bu soru metin boyunca kafamızı sık sık kurcalamaktadır. Yazarın hayat hikâyesine biraz aşına olanlar öyküdeki anlatıcı ile Borges’ i özdeşleştirecektir.

Clara Glencairn de Fiqueroa ve Marta Pizarro, her ikisi de ressam olan öykünün iki ana kahramanıdır. Clara bir elçi eşi ve elçi eşi olmanın gerektirdiği sorumlulukları yerine getirirse de bu gerekliliklere karşı koymayı aklından bile geçirmeyen yüksek sosyete de varlığını sürdüren bir eştir sadece. Ta ki eşi ölünceye kadar.

Marta Pizarro ise çevresinde güzeller güzeli Nelida Sara' nın kız kardeşi olarak tanınmaktadır. Nelida, ise, bulunduğu toplumun ve dönemin özelliklerini tek bir özelliği ile karşımıza çıkaran ve olayın akışına yön veren bir tip karakter olarak varlığını sürdürmektedir. Nelida, aslında iki kadın arasındaki çatışmanın kaynağıdır. Çünkü Nelida Clara' nın ölen kocasına âşıktır ve güzelliği ile ablası Marta' yı gölgede bırakmaktadır.

Marta fırça ile tanışmadan önce edebiyata ilgi duyan fakat İspanyolcanın yetersizliğinden dolayı edebiyattan vazgeçen bir ressamdır.

"Bu dilin, düşünce ve tutkularından çok boş boş gevezelik yapmaya uygun bir dil olduğu konusundaki kuşkularını doğrulamıştı."

Düello adlı öykü iki kadının resim konusunda birbirleriyle rekabetini anlatıyor görünse de alt metinde sistemin sanata bakışına bir tepki olarak okunmalıdır. Marta' nın resimleri hakkında öykünün anlatıcısı şöyle demektedir.

"Önceden anlaşılabilirdiği gibi Bölge Müzesince satın alındı." Bu cümle, esere değil eserlerin sahiplerinin toplum içindeki rollerine göre verilen değere ya da ödüllere bir göndermedir,

Clara ise eşinin ölümünden sonra sanatla ilgilenmeye başlamış ve ne hikmetse bunun için Marta gibi resmi seçmiştir. Soyut resimler yapmakta olan Clara, romantik ressam Turner kültürüne bağlıdır.

Giotto Kulübü adlı sanat derneğinde üst düzey göreve gelen Marta, Clara' nın da yeni yönetim kurulu listesinde yer almasını sağlar. Marta' nın bu davranışının altında yatan sebebi Borges oldukça etkili bir psikolojik tahlille okura aktarır.

"Marta arkadaşını desteklemişti ama gizemli bir biçimde de olsa, torpil olan kişinin, kayrılan kişiden daha üstün olduğu tartışma götürmez."

Ve bir gün iki arkadaş,- iki ressam- bir yarışmada birincilik ödülü için karşı karşıya gelir. Okur iki arkadaşın çatışmasına tanık olurken alt metinde sanat ödülleri gerçeğiyle yüzleşir.

"Elli yaşını aşmış jüri üyeleri geri kafalılıkla suçlanmaktan korkuyorlardı ve hiç beğenmemelerine karşın bu ikinciye oy verme eğilimindeydiler."

Burada belki yazarın kendi demeçlerine dönmekte fayda var. Nobel ödülüne defalarca aday gösterilmesine rağmen bir türlü ulaşamayan Borges, bir söyleşisinde şöyle demektedir.

"Bana Nobel ödülü vermedikleri her sene İsveç Akademisinin adilane davrandığını düşünüyorum. O ödülü hak etmiyorum. Bunun her sene oynanan bir oyun olduğunu düşünüyorum. Biliyorsunuz her sene Nobel Ödülünü bana verecek oluyorlar sonra seneye kalıyor. Bu benim için bir alışkanlığa dönüştü. Ya da bu bir tür İskandinav geleneği. İskandinav mitolojisinin bir parçasıdır kim bilir" demektedir. Ama ödülü verirlerse büyük bir iştahla kabul edeceğini de çekinmeden sözlerine ekliyor.

Nobel Edebiyat Ödülünün Borges' e verilmemesinin nedeni olarak Şilili diktatör Pinochet hakkında söyledikleri ve 1976 ve 1981 yılları arasında Arjantin' de askeri cuntanın başında olan Jorge Rafael Videla' nın huzurunda çekilmiş fotoğrafının sebep olduğu iddiası halen geçerliliğini korumaktadır. Oysa aynı Borges' in şu sözleri de tarihe not edilmiştir. "Terör ve baskıların ülkede yarattığı ciddi ahlaki sorunu göz ardı edemem. Bunca ölüm ve kayıp olayı karşısında sessiz kalamam." Yine Woodall' ın tespitlerinde şunu görüyoruz. Diyor ki Woodall; "Borges alışılmış yurtseverlerden değildi, tam olarak demokrat olduğu da söylenemez. O bir kitap kurdu, bir yabancı diller ve felsefi paradoks sevdalısı, hiçbir zaman reddetmediği kökenini zahmetsizce aşan dünya çapında bir aydıydı." Burada kilit sözcük "aydın" kelimesidir. Aydın kimliğini taşıyan kişinin ne söylediğinin önemi olduğu kadar söylediğinin zamanlaması da oldukça önemlidir. Aydınların geç kalmış söylemleri tarih tarafından hiç söylenmemiş kabul edilebilir. Tarihe not düşülen tüm bu davranışların detaylı yorumu başlı başına başka bir yazının konusu olabilecek kadar kapsamlıdır ve Borges bu konudaki gizemini halen korumaktadır.

Brodie raporuna tekrar dönecek olursak; Sonuçta ödülü Clara alır. "O gün öğleden sonra, ödül oy birliği ile Clara Glencairn' e verildi. Seçkin bir kişiliği vardı, güzeldi, ahlakına diyecek yoktu, Pilar' deki köşkünde çok pahalı dergilerin fotoğraflarını yayınladığı yemekli eğlenceler düzenlerdi. Onuruna verilen akşam yemeğini Marta düzenlemiş ve sunmuştu. Clara kısaca ve yerinde sözcüklerle teşekkür etti; gelenekselle yeni arasında, düzenle serüven arasında bir çelişki olmadığını geleneğin yüzyıllık serüvenin sonucu olduğunu belirtti. Şölene yüksek sosyetedeki pek çok kişi, hemen hemen bütün jüri üyeleri ve birkaç ressam katılmıştı."

Böylece alt metinde, ödülün sadece eserin başarısından değil eser sahibinin toplumsal rolünden dolayı verildiğini öğreniriz. Sonraki yıllarda Amerika Plastik Sanatlar Kongresinin toplantısına her ülkeden bir temsilci gönderilmesine karar verilir ve bu kez düelloyu kazanan Marta olur. Hükümet kongreye Marta' nın gitmesine karar verir. Böyle bir yapay sanatsal ortam içinde "Sanatçı yerel olanı bırakabilir mi? Hayvan türlerini ve bitki örtüsünü unuttur ya da görmezlikten gelebilir mi? Toplumsal sorunlara duyarsız kalabilir mi? Sakson emperyalizmine karşı savaşım verenlere katılmayabilir mi? v.s v.s" şeklinde kulağa hoş gelen bir gündemi vardır kongrenin.

Clara ve Marta yaşadıkları dönemde rekabet içinde bulunan ressamlardı. Geleceğe iz bırakacak ressamlar değildi onlar.

"Clara Glencairn, Marta' ya karşı ve bir bakıma Marta için resim yapıyordu. Her biri ötekini hem yargıcısı hem de tek izleyicisi idi. Artık hiç kimsenin yüzüne bakmadığı bu resimlerde ister istemez birbirlerinin etkisinde kaldıklarını saptadığımı sanmıyorum. İkisinden de birbirlerini sevdiklerini ve bu gizli düello boyunca çok dürüst davrandıklarını unutmamak gerekir." Diyor öykünün ben anlatıcısı.

Clara' nın ölümü ile birlikte Marta yaşam amacını kaybeder. Son olarak Clara' nın bir portresini çizer ve resim yapmayı bırakır. İki arkadaşın -rakibin- düellosuna şahit olan isimsiz yakın dostlarının anlattığı ben dili ile yazılan eser "Karanlıkta başlayan öykü karanlıkta biter, " cümlesi ile sona erer. Clara, Nelida (Marta' nın kız kardeşi) ile rekabet halinde olamayacağı için belki de kendine rakip olarak Marta' yı seçmişti. Ya da Marta kız kardeşinin Clara' ya karşı yenilgisini nazikçe kabullenmiş görünmesine rağmen içselleştirememişti. İzleği rekabet üzerine kurulmuş olan öykü, yaşamsal tutkularımızın hayatımızı nasıl yönlendirdiğini Borges' in öykülerinde hiç alışkın olmadığımız şekilde iki kadın kahraman üzerinden işlemesi sebebiyle oldukça önemlidir.

Borges' in kadınlar ve siyasi görüşü üzerine ileri sürülen düşünceler belki de hiçbir zaman kesinliğe kavuşamayacak ama gerçek olan şey Borges' in edebiyat tarihine adını "iyi bir yazar" olarak yazdırmış olmasıdır.

Son söz; 1970 yılında yazdığı "Bir Özyaşamöyküsü Denemesi" adını verdiği yazısında "Artık benim aradığım, dinginlik, düşünmenin ve dostluğun tadı ve, biraz fazla iddialı gelebilir ama, bir sevme ve sevilme duygusu." demektedir yazar. Evet, mutsuz bir yazardı Borges. Ama o Borges idi. Aynen kendi şiirinde sözünü ettiği gibi.

Ben, ne yazık ki Borges'im

"Zaman beni sürükleyen bir nehir, ama nehir benim;
Beni parçalayan bir kaplan, ama kaplan benim.
Beni tüketen bir ateş, ama ateş benim.
Evren, ne yazık ki, gerçek;
ben, ne yazık ki Borges'im..."

Yararlanılan Kaynaklar

Brodie Raporu- İletişim Yayınları-1990/1. Baskı

Brodie Raporu- İletişim Yayınları-2013/1.Baskı

Kitabın Aynasındaki Adam- İletişim Yayınları-James Woodall

Borges ve Ben-Can Yayınları-Celal Üster

Ercan Akyol- Borges Öykülerindeki Kadınlar Aslında Erkek Miydi?

<https://www.etu.edu.tr/files/dosyalar/2016/10/10/b545adff69f9df4a336296f95c232100.pdf>

Borges Söyleşisi- https://www.youtube.com/watch?v=v3lj_1rcDOw

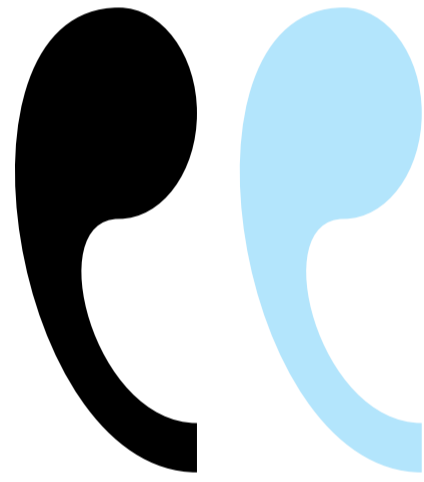
”

Aristoteles, Metafiziğinde “Tüm insanlar yaratılışları gereği bilgiye ulaşma isteği duyarlar.” der. Peki, hangi bilgi bizim için gereklidir? Felsefe aracılığıyla cevap aradığımız sorular nelerdir? Madem bilgiye duyulan güçlü istek tüm insanların yaratılışından gelen bir yeti ise felsefe neden sadece bazı kültürlerde ve bu kültürlerin içinde de çok az insanda gelişmiştir.

Bilinen kaynaklara göre felsefe öncelikle Yunan kültüründe ve sonraları onlardan etkilenen kültürlerde öne çıkmaktadır. Ayrıca Hindistan’da daha çok din ile ilgili Çin’de de devlet ve gelenek ile ilgili felsefi bilgilere ulaşılmaktadır.

Mesude Uygur

FELSEFENİN AYRICALIĞI

Daha da eskiye gidildiğinde MÖ 600 lü yıllardan da önce Mısır ve Babil kültürlerinin felsefede öncülüklerinin ihmal edilemez olduğu da tartışılmaz. Fakat dünya üzerinde tüm zamanlar içinde felsefe ile ilgili kendilerine ait hiçbir birikimleri olmayan toplumlar da görmek mümkün. Yukarıda sorduğumuz soruya geri dönersek neden felsefenin gelişmesi her kültürde (ve insanlar içinde) aynı değildir.

Felsefe insanın ve evrenin yaratılışından beri temelde şu üç başlıkta sorulara cevap arar: 1- doğa nedir? Doğa hakkında ne bilebilir? 2- insan birey ve toplumsal bir varlık olarak nasıl yaşamalıdır? 3- şuan ve gelecekte iyi bir hayattan umduklarımız nedir? İyi ve güzel olanı nasıl bulabiliriz? Bunlara ussal yöntemlerle cevaplar bulmaya çalışır. Kesin doğru bilgiye ulaşmak gibi bir amaç olmasa da bu arayış içerisinde geçmişten bugüne ve geleceğe gelişimsel bir süreç izlenir. İnsan doğal bilme güdüsünden hareketle bu soruları her zaman merak duyar. Ancak bu merakın açığa çıkması başka bir deyişle insanların felsefe ile uğraşması için öncelikle hayatta kalabilmek gibi bir sorunsalları vardır. Yani yaşamak için temel ihtiyaçlarını karşılayıp kendilerini güvende hissedenler felsefe için zaman ve huzur bulurlar. Burada Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisini hatırlayabiliriz. Maslow teorisine göre bireyin gelişimindeki ihtiyaçlar bir sıralama içerisinde ve bir kategorideki ihtiyaçlar tam giderilmeden bir üst ihtiyaç kategorisine dolayısıyla kişilik gelişimine geçilemez. Bu kategorilerin en altında fizyolojik ihtiyaçlar ve güvende olma gelir. Daha sonra sırasıyla ait olma/sevgi, saygınlık ve kendini gerçekleştirme(erdemli olma, problem çözücü önyargısız olma). Anlaşılacağı gibi karnının doyması, kalacak evinin olması vb. yaşamak için gerekli olan şeyler felsefe yapmanın önünde sınırlı bir koşul oluşturur. Sadece bu sınırlı koşullar yetiyor mu? Bunların karşılanmasına rağmen felsefe yapılamayabilir.

Öyleyse felsefenin bir ayrıcalığı olduğunu söyleyebiliriz. Bu ayrıcalık ki kişiyi herhangi bir toplum, kültür ya da geleneğin çerçevelerinden çıkarıp evrensel doğruları kabullenebilme, erdemli davranabilme, bir dünya vatandaşı olabilme yetilerini kazandırır. Bu bireylerin çoğunlukta olduğu bir daha kaliteli, daha duyarlı, daha adaletli, daha estetik bir yerde yaşama ayrıcalığı.

Bu yazımızda dört sayıdır devam ettirdiğimiz Ömer Kavur Filmleri dosyamızın sonuna geldik. Vedayı da son ödül aldığı filmle yapalım diyerek yola çıktık. Yaklaşık yirmi dokuz yıl Türk Sinemasına hizmet etmiş yönetmenin on dördüncü ve ölümünden önceki son filmidir Karşılaşma. Adeta kendi hayatına bakıp kavramları sorguladığı, ulaştığı sonuçları başkarakterinin iç konuşmaları üzerinden aktardığı bir veda. 2005 yılında lenf kanserinden kaybettiğimiz yönetmen 2003 yılında çektiği filme bir kemoterapi odasında ilaç alan hastaların, zamanın geçmezliği ile hayatın nasıl da geçiverdiği üzerine yaptığı kopuk kopuk konuşmalarla başlıyor. Akabinde burada tanışan, biri genç biri yaşlı iki hastanın hikayeleri kesişiyor.

Giderek gizemli bir hal alan ilişkiler ağı peş peşe işlenen cinayetlerle içinden çıkılmaz bir hal alıyor. Bu filmi çektikleri esnada röportaj verdiği "Ömer Kavur ile Yola çıkmak" adlı belgeselde yönetmen senaryoyu yine Macit Koper ile yazdıklarını, polisiye film değil ama cinai bir hikaye barındıran film yaptıklarından bahsediyor. Bu belgeseli izleyince yeni bir bakış açısı kazandım ve filmdeki her erkek karakterin kendisinin bir dönemki yansıması olduğunu düşündüm. Bu hususu biraz açmak gerekirse:

Karşılaşma kavramının hayatın en önemli belirleyicilerinden olduğunu düşünürüm. Yapılan araştırmalara göre bir insanın hayatına ömrü boyunca ortalama yüz üç insan giriyormuş. Yani zihin bu noktaya kadar yakınına birilerinin girmesinden rahatsızlık duymuyormuş. Oysa bu günlerde sosyal medya hesaplarımızdaki arkadaş sayısına bakarsak yorgunluğumuzun da yalnızlığımızın da nedenini anlarız sanırım.

Handan Kılıç
KARŞILAŞMA
"BİR ÖMER KAVUR VEDASI"

“Çok arkadaşımız var ama gerçek karşılaşmalarda olduğu gibi kaçıyla hayatımıza bir açılım sağlıyoruz? Herkesle yüzeysel ilişkiler ne kadar tatmin edebilir insanı? Sahiden karşılaştığımız kaç adam/kadın/insan hayatımızı ne kadar değiştirebilir? Bizi peşinden sürükleyip dejavu oteline getirir? Biz kendimiz kalmaya devam edersek o da bizlikteki beraberliğe ulaşmadan yoluna mı gider?” gibi sorular zihnimde parantez atarken Bozcaada’da Dejavu otelde çekilmiş filme dönelim ve karşılaşmaları inceleyelim:

Film boyunca bu sorular senarist/yönetmenin de zihninde önemli yer tutmuş ki ne hayal ne gerçek, bu daha önce yaşandı mı diye düşünmekten kendinizi alamıyorsunuz.

Tabii yine Ömer Kavur’un bütün filmlerinde rastladığımız nesnelere ve kavramlar burada da karşımıza çıkıyor. Saatçi, zaman, Rumca şarkılar, mübadele ile giden Rumlular ve Girit’i, adaları bırakıp gelen Türkler, hep bir özlem ve aidiyetsizlik duygusu ile hayatı sessizce kabullenmiş, antika eşyalar, pirinç başlıklı karyolalar, tabii ki yol, yolculuk, iç konuşmalarla akan derin sorgulamalar, korkularla yüzleşmek hepsi yine Karşılaşma’da da önemli yer teşkil ediyor.

Şimdi Ömer Kavur’un belgeselinde kendi ağzından dinlediğimiz hayat hikayesine bakarak bir nevi filmdeki bütün önemli erkek figürlerinin onun yaşamının evrelerini canlandırdığı tezime kanıt olabilecek kısımları aktarayım.

Jeanette Winterson Tutku adlı kitabında “Tüm zaman ezeli ve ebedi bir şimdidir” der. Burada da yönetmen başka bir hikaye anlatırken alt metinde eski kendileri ile şimdiki zamanda yüzleşmiş olabilir. Bekar bir annenin büyüttüğü küçük Ömer annesi babası boşandığında altı yaşlarındadır. O vakte kadar Dış işlerinde görevli babası ile gezici bir hayat yaşar. Sonra ananesinin yanına gelir. Girit kökenli bir ailenin evladıdır. Uzakta ve çok işi olan bir babayı canlandıran Mahmut karakteri bu yönden sanki babasına benzemektedir. Baba ile oğulun karşılaşması, iki dostun karşılaşması, anne oğulun sessiz karşılaşmaları, annesinin gördüğünde tutulduğu adamla yakınlaşmasından sonra bir baba figürüne yakınlık duyusu ve onun da gidişi ile gerçeklerle karşılaşma, ölümcül bir hastalıkla savaşılan insanların birbirleriyle ve ölümlerle karşılaşması, zamanın geçişi ve geri gelmeyişi ile hayat ve ölüm kavramları üzerinden karşılaşma, elinde bir kamera ile film çekmek isteyen herkesi kayda alan genç, öfkeli, hayatındaki erkek figürü eksik bir liseli gibi insanı derin düşüncelere sevk edecek birçok karşılaşma görürüz. Bu yönden baktığımızda da, Karşılaşma, bir hesaplaşmanın filmidir, diyebiliriz.

“Ada, ne yapsa büyümez, etrafı sularla kaplıdır” diyen genci, her gün ölümü beklemekten yorulup kendisini öldürecek birini arayan kanser hastasını, ayrıldığı kadını ve çocuğunu arayıp sormayan babanın sonradan duyduğu pişmanlıkları, oğluna gönderdiği köstekli bir saat, hayatım boyunca hep yamuklarla uğraştım, belki de kendim yamuk olduğumdan diyerek insan için en zor olan kendine karşı dürüstlikle itirafçı kalantör bir baba, isyankar genç ile pişman baba arasında mantığı ile hareket edip köprü olamaya çalışan yetişkin bir adam... Hepsinde biraz vardır Ömer Kavur.

Bir şeylerin değişeceğini bekleyen ama zamanla cevabı olmayan bu sorularla hayata devam ederken beklemeyi bilmenin bir erdem olduğunun farkına varan, bunun sadece fiziki değil ruhi ve entelektüel yanı da olduğunu söyleyen Ömer Kavur’un bu filmde, hayatı elli dokuz yaşından ve öleceğini bildiği bir hastalık sahibi iken baktığı pencereden görüyoruz. Gece yolculuğu filmde kırk yaşında ve artık daha kaliteli işler yapmaya karar vermiş Ömer Kavur’u görmüştük. Akrebin Yolculuğu’nda ise elli üç yaşındaki yönetmenin, aşka, gidenler, kalanlar ve silinemeyenlerle hayata baktığını görüyoruz.

Anayurt Oteli filmi ise kırk üç yaşında çekmiş. İstanbul Film Festivalindeki gösterimde Yusuf Atılgan ile beraber izlemiş. Otuz yılını Manisa'nın Hacırhmanlı kasabasında inzivada geçiren yazarın romanını okuduğunda müthiş bir heyecan duymuş. Yazar ile yönetmen arasında ruh uyuşması olduğunda film güzel olur, çekimler de akar gider, bu filmde de öyleydi. Ve tabii o gösterim yapılan salonda uzun yıllar uğradığı haksızlık, hapis ve yalnızlığın yükünü taşıyan Yusuf Atılgan'ın yüzündeki gülümsemeyi görünce huzura erdiğini söyleyen ince ruhlu bir sanat filmleri yönetmeni Ömer Kavur.

Prof. Dr. Halil Esen bir makalesinde "Sanat, felsefe ve bilim gibi kavram ve önermeler sunmaz; sanat yapıtının bilgisi insanı, bilmediği yaşantılar, yeni duyuşlar ve derin duygularla buluşturur. Sanatın özü, yaratma eyleminde bulunur; yaratma da duyguların anlatımıdır (Bozkurt 1995: 223). Sezgi aynı zamanda bir duygu olduğundan, sanat da gerçeklikten çok önce hayal gücünü, düşlemi dile getirir. Estetik haz da izleyici ya da dinleyicinin sanat yapıtının yaratıcısının sezgisini yeniden bulmasına bağlıdır." der. Aynı makalede şu alıntı da yer alır: "E. Fromm'a göre gerçek yaratıcı kişiler ancak yalnız kalabildikleri sürece kendi ruhsal yapılarının üzerine eğilir, iç dünyalarının zenginliklerine iner ve bunları sonradan, müzik, edebiyat, güzel sanatlar gibi ya da teknolojik ve bilimsel yenilikler olarak bize sunarlar (aktaran Özodaşık 2005:26)."

Ömer Kavur deyince artık akla özgün sanat filmleri geldiğini biliyoruz. Sanatçıyı besleyen yalnızlık olduğunu, insanın bu dünyaya sadece yiyip içip eğlenmeye değil üzerinde yaşadığı dünyadaki sanatlara vakıf olabilecek bir göz geliştirme, kendisine verilmiş yetenekleri keşfederek üretimde bulunmak için geldiğini, kendi sanatından yol bularak dünyayı fark edebileceğini anlayabiliyoruz. Öyle bir sahne kurulmuş, öyle çok hayat hikayesi yazılmış ve bunlar birbiriyle karşılaşmalar üzerinden öyle kusursuz bir şekilde örgülenmiş ki ardında büyük bir sanatçının varlığını haykırıyor. Sanatın işlevi insanı bu farkındalığa getirip hayret noktasına taşımak. Dünyayı, kesişen hayatları seyrederken kendine de bir izlek bulmak. Nasıl gerçekten aşık olmamış biri teslim olmanın, nedensiz niyesiz sevmenin, hayatı akışa bırakmanın huzurunu bilemez aynı şekilde sanatla incelmemiş bir ruh ne insanların ne de Yaratıcı'nın sanatlarını okuyabilir. Sonuçta da meselesi olan bu filmleri sıkıcı bulabilir.

Ama burada ülkemiz için o vakitlerde iyi bir ölçüt olan festivalde dört kez Altın Portakal'ın bütün ödülleri toplamış sezgisel gücü yüksek bir yönetmen/senarist/yapımcıdan bahsediyoruz.

Ve incelediğimiz filmlerden acı çeken, hassas bir ruh olduğunu, hiçbir varlık ve başarının insana bu dünyadan giderken özel katkı sunmadığını, üzüntülerle geçen zamanlarla neşe ile geçen vakitlerin aslında eşit olduğunu fark ediyoruz. Dünyada insanın kalbine konmuş bir boşluk olduğunu, bunu hiçbir şey ve kimsenin dolduramayacağını bir kez daha anlıyoruz. "Ne varlığa sevinirim/Ne yokluğa yerinirim/ Aşkın ile avunurum / Bana seni gerek seni" diyen Yunus Emre'nin şiiriyle bağırıldığı hakikatin görüntülere yansımasını izliyoruz.

Ve yaş aldıkça biliyoruz ki, nasıl cezaevlerinde “Görölmüştür” damgası basılarak her mektup tescillenir, zaman da içinden geçen herkesin hikayesinin üstüne “Hayal kırıklığı” mührünü basıyor. Herkes kendine göre, acılarla boğuşurken ne kadar güzel gün görürse görsün hak etmediği bir hayatı yaşıyor. Ve içinden haykırıyor, böyle bitmemeli, bitemez...Bir hesaplaşma olmalı...

Ben diğer filmleri ile Ömer Kavur sinemasının simgesel öğeleri üzerinde düşünmeye devam edeceğim ama Akrebin Yolculuğu, ile başlayan Anayurt Oteli ve Gece Yolculuğu ile devam eden yazı dizimize şimdilik son veriyorum.

Karşılaşma filmini bir de burada bahsettiğim hususları göz önünde tutarak tekrar izleyin derim. O vakit, hayatta her şeyin hem birbiriyle alakalı hem de ilgisiz olduğunu göreceksiniz. Sürüklenmeler ve karşılaşmalar üzerinden akan ömrünüzde, nelerin gerçek nelerin sanrı olduğunu düşüneceksiniz. Ve bir yönetmenin hayatının tüm dönemlerindeki kendine rol verdiği, onların hesaplaşmalarını seyredip hayatına bakışına bizi şahit kıldığını, bu fani dünyada yıllar sonra bize kalanın acısıyla tatlısıyla, aşkı ve tutkusuyla anılar olduğunu ama onların da tek başına anlamsızlığını fark ettiğini göreceksiniz. Eve, “An”da kalmalıyız, geçmiş gitmiş, gelecek yok ama anı kristalleştirip hazineye dönüştürecek eylemlerle kalıcı hale getirmesek güzel geçse de geriye dönüp baktığımızda canımızı acıtır. Öyleyse anları hoş geçirmenin uzun vadede neşe vermesi mümkün değil. Hatta insanı hep özlemde tutan bir tarafı var. Böyle baktığınızda müthiş bir filmle bize veda eden yönetmeni bir kez daha seveceksiniz.

Filmden bir diyalog ve akabinde Uğur Polat’ın o etkileyici ses tonundan duyduğumuz iç konuşmalarla veda etmek istiyorum:

-Seni seviyorum.

-Bizim için bir gelecek yok.

-Yeniden başlarız.

-Ben o fotoğrafta gördüğün kız değilim. Hiçbir şey eskisi gibi değil. Sen bizim hayatımıza çok geç girdin. Gitmeliyim.

-Gitme. Kal öylece, seni hep böyle hatırlamak istiyorum, burada bu evde.

“İnsanın yaşamında önemli kararlar vermesi gerekir. Bu da öyleydi. Kimisi için mutluluk, zamansız bir ölümün peşinde olmaktır. Bense neyin peşinde olmam gerektiğini bilmiyorum. Bir suçluluk duygusu ile savrulup duruyordum. Sonra bir fotoğraf, hiç farkında olmadan sürekli aradığımı, bulunca anladığım genç bir kadının fotoğrafı... Sonra bir mucize; o küçük kaza ve oğlumun dirilişi. Mutluluk buydu işte benim için. O küçük kaza.”

Zekeriya Akbaş

Bilmem kaç bin yıl

şiiir

Gülüşün bütün dengemi bozuyor
Bilmem kaç bin yıl izi kalıyor suratımda^[OBJ]
Kapılar kapanıyor
Kapılar açılıyor
Ve kapılar arkasında çığlık sesleri
Bir adım öteye gitsem
Kıyametler kopuyor gönlümde
Bilmem kaç bin yıl
Oturmuşum seni bekliyorum
Anlatamayacaksın
Duymayacak
Hikayeler kulağında
Ve beynini oyar gibi
Sürekli dönüp duran hikayeler
Kulakları sağır
Gözleri kan çanağı
Ve uykusuz bilmem kaç bin yıl dinlemiş olmayan sesini

Kum Kitabı'nın tanıtım bülteninde, Borges'in 1975 yılında yayımladığı, yazarın otobiyografik öğeleri fantastik edebiyatla harmanladığı son öykü kitabı olduğu bilgisi yer alıyor. İletişim yayınlarından çıkan kitap, Borges'le bağlantılı olarak dünya tarihindeki önemli olayların ve edebiyat eserlerinin kronolojik derlemesiyle başlıyor.

Doğrusu bu giriş hem yazarı tanıyıp, hem de çağdaşı diğer edebiyatçılarla olan ilişkisini (özellikle İspanyolcaya çevirileri nedeniyle) anlamayabilmek için çok faydalı olmuş.

Gönül Malat

KUM KİTABI / JORGE LUIS BORGES

Çünkü kronoloji sayesinde Borges'in hayatı ve eserlerinin yanı sıra, dönemindeki edebiyat kanonunu da açık seçik görebiliyor okuyucu. Kum Kitabı'nın yarı otobiyografik bir öykü kitabı olduğunu göz önünde bulundurursak, bu tarihsel sıralama gerekli de aynı zamanda.

Hepimizin bildiği gibi Borges'in kendine has bir yazın tarzı (Kafkavari gibi Borgesvari) var. Bu üslubu başta J. Cortazar olmak üzere birçok yazarı da etkilemiş. Öykünün ve şiirin pirlerinden! Bununla birlikte yazar, Kum Kitabı 'ına önsöz yazmaktan imtina etmiş ama özenli bir sondeyiş yazmayı ihmal etmemiş. Yazar kitaptaki sondeyişinde, on üç öykünün her biri için ayrı ayrı yazma sürecini, yani öykülerinin öyküsünü kaleme almış. Ayrıca öyküleri hakkında ipuçları vermeye çabalamış. Hatta kendini eleştirmiş ve okuyucusuyla dertleşmiş.

Öndeyişi neden yazmadığını da şöyle anlatmış; "Henüz okunmamış öykülere öndeyiş yazmak hemen hemen olanaksız bir iştir, çünkü önceden yapılması pek doğru olmayan öykü kurgularının çözümlenmesini gerektirir. Bunun için sondeyişi yeğliyorum."

Kum Kitabı'nın genel tanıtımından sonra incelemeye geçerse, bu yazımızda metnin "Öteki" isimli ilk ve kitaba adını veren "Kum Kitabı" isimli son öykülerini mercek altına alacağız.

"Öteki" adlı öykü, daha ilk satırlarını okurken bizleri Can Yücel'in "Davet" şiirine uçuruyor. Ne dersiniz sevgili okur hatırlayalım mı şiirin birkaç dizesini?

“Şunları bir araya toplayayım/ Bir güzel muhabbet edelim diye düşündüm/ Mutfak işinden de anlarım/Donattım sofrayı/Bayağı uğraştım/Hepsinin, ayrı ayrı ne/yemekten, ne içmekten/hoşlandığını iyi bilirim/Bayağı da para gitti/Birinin yediğini öbürü yemez/Ötekinin içtiğini beriki içmez/Dört kişilik sofraya kurdum/Mumları da yaktım/Bak hepsi, Erick Satie severdi/Hatırladım/Müziği de ayarladım/Geldiler/20 yaşında ben/35 yaşında ben/40 yaşında ben ve/bugünkü ben dördümüz/Birden yirmi yaşımı, otuz beş yaşımın karşısına oturttum/Kırk yaşımın karşısına da, ben geçtim...” diye öteki benlerinin atışmalarıyla devam ediyor şair.

Öykü de aslında ilk gençliğinde ve yaşamının sonlarında bulunduğu Cenevre’de geçiyor. Genç yazar adayı Borges’le, yaşını almış ve ödüllü yazar Borges’in demli muhabbetleri öykünün konusu. Konuşma doğal olarak yazı ve yazarlar üzerine. Bir düş anlatılıyor gibi ama düş değil. Genç Borges, ileri yaşındaki Borges’in anlattıklarını düş sanıyor oysa duyduklarının hepsi yaşanmışlıklardan ibaret. Öykünün adı sohbette geçen Dostoyevski’nin 1846 yılında yayınlanan novellası “Öteki veya Öteki Ben” adlı kitabından geliyor. Yazarın bu durumu kurguya ustaca yerleştirmesi, okuyucunun da kendi Öteki Ben’ini yanı başına oturtup, şahsi derinliklerine yolculuk yapmasına neden oluyor.

Yaşlı Borges, genç daha doğrusu delikanlı Borges’e, gelecekte haberler veriyor. Savaşları anlatıyor, bitip tükenmek bilmeyen ama insanları tüketen paylaşım savaşlarını. Yaşı ilerledikçe görme duyusunu kaybedeceğinden dem vuruyor ve “Evet. Benim yaşıma geldiğinde gözlerin hemen hemen hiç görmeyecek. Sarı rengi gölgeleri ve ışıkları seçeceksin. Aldırma. Adım adım gelen körlük o kadar acıklı değil. Ağır ağır gelen bir yaz akşamı gibi,” diyor.

Zaman hem doğrusal hem döngüsel şekilde girmiş öyküye. Ayrıca döngüsel zaman parçalı parçalı yer alıyor metinde. Bu öyküde gerçeküstücü bir anlatımla Borges, büyülü gerçekliğin en güzel örneklerinden birini sunuyor okuyucularına.

Sondeyişinde “Öteki” adlı bu öykü için yazar şöyle diyor; “İlk öykü, Stevenson’un o birçok kez kalem oynattığı ‘çift’ konusunu ele alıyor. İngiltere’de buna fetch (sağ bir insanın hayaleti) daha kitapsı bir deyişle Wraith of the living (yaşayanların hayaleti) denir; Almanya’da ise Doppelgänger (bir başkasına benzeyen). İlk adlarından birisi olan Öteki Ben gibi şeyler kalmış aklımda. İnsanı hem oyuncu hem seyirci yapan bu hayaletimsi görüntü ya madeni aynalardan, ya sudan ya da yalnızca bellekten çıkmış olmalı. Amacım iki konuşmacının iki ayrı kişi olmaları için birbirlerinden yeterince farklı ve tek kişi olmaları için de yeterince benzer olmalarını sağlamaktı. Bu öyküyü, soğuk akışı, bana uzaklardaki Rhon’u anımsatan Cambridge’deki Charles Irmağı kıyısında düşündüğümü açıklamak, bilmem, zahmete değer mi?”

Borges, İskoç romancı ve şair Robert Louis Stevenson’ın dan epey esinlenmiş. Stevenson etkileri, yazarın da belirttiği gibi inceince işlenmiş metinlere. Son öykü “Kum Kitabı” tüm berraklığıyla Stevenson üzerinden ilerliyor. İskoç filozof D. Hume de devreye giriyor. Hatta yine İskoç şair ve romancı Robbie Burns da kitap satıcıyla Borges’in sohbetlerine dalıyor.

Kum Kitabı öyküsü bilimsel metaforlarla yazılmış, usta elinden çıktığı çok belirgin şahane bir metin. Belirtmeliyim ki Borges, sonsuzluğa tutkun bir yazar. Bu öyküsüyle sonsuzluğu anlatma çabası içinde. Düşündüğümüzde sonsuzluk, kaleme alınması en zor konulardan biri! Fakat yazar aynı zamanda bir matematik terimi olan sonsuzluğu, yine matematik terimleriyle düzlemlerle, noktayla ve çizgiyle anlatarak başlıyor öyküsüne. Hatta itiraf ederek “ Hayır, kesin olarak bu bir more geometrico değil, öyküme başlamanın en iyi yolu,” diyor satırlarında.

Kum başlangıcı ve sonu olmayan bir madde olduğundan, yazar buradan yola çıkarak olağanüstü bir metaforla kumdan sonsuzluğa ulaşıyor. Kum Kitabı da sonsuzluk gibi sayfa düzeni ve başı sonu olmayan bir kitap! Kitapta önceden baktığınız sayfayı tekrar bulmanız neredeyse imkansız. Kitaptan bir sayfayı açtığınızda ardı adına yapraklar fıskırmaya başlayıveriyor.

Sonsuzluğu anlatan kitabın Hindistan'dan geldiğini söylüyor satıcı. Borges kitabı emeklilik ikramiyesinin tümü ve dedelerinden kalma Wiclif İncil ile değiş tokuş yapıyor. Önce bu kitaba sahip olmanın mutluluğu ile uyuyamıyor. Ama ardından çalınacağı korkusu tüm benliğini kaplıyor. Sonunda kitabın tutsağı haline geliyor. Yakmayı düşünse de sonsuz bir kitabın yakılmasının yine sonsuz olacağından ve dumanının tüm gezegeni boğmasından korkuyor. Bu satırlarda sonsuzluk anlatımı yazarın ustalığını gözler önüne seriyor. Bir yaprağın en iyi saklanacağı yerin orman olduğunu düşünerek yıllarca çalışıp sonunda emekli olduğu ulusal kitaplıkta ücra bir köşeye hiç kimse görmeden Kum Kitabı'nı yerleştiriyor. Ama bir daha kitaplığın olduğu sokağa uğramak bile istemiyor. Öykülerin otobiyografik yapısını göz önünde bulundurursak, yazar çok güzel bir metaforla öyküsünü sonlandırıyor. Ulusal kütüphanede çalışmak onca kitabın içinde bulunmak zaten bir sonsuzluk içinde yaşamakla eş değer. Emeklilik parasını kum kitabını almak için harcıyıp, kitabı ait olduğu yere iade ediyor ve sonsuzluktan gelerek sonsuzluğa gidiyor. Sondeyişinde bu öykü için yazar şöyle diyor; Kum Kitabı sayısız sayfası olan bir kitap. Umarım çalاکalem yazdığım bu notlar, bu kitabımızı harcamamıştır ve içindeki düşler, şu anda onu kapatanların konuksever düş güçlerinde dallanıp budaklanmayı sürdürecektir. 3. Şubat 1975

Umut Kaygısız

EVDEKİ EŞYALARDAN BİRİ

Öykü

“Ben bir şeyi özlersem, o şeyin kime ait olduğunun bir önemi ortadan kalkıyor” diyor her seferinde. Ve bir anda, az evvel suyun terk ettiği avuç içlerini yalnızlıktan kurtarasım geliyor. Birine ait olmak için değil, merhamet duygusu yüzünden hiç değil. Düpedüz alışveriş bizimkisi. Beni istiyor, ben de koşarak ona geliyorum, tıptış tıptış. Özlem duymak ise, akıllıca söylenmiş bir palavra olarak kalıyor olduğu yerde. İkimiz de inanmıyoruz. Belki de sırf bu yüzden hep dilimizde duruyor özlemek. Duruyor ve gitmiyor hiçbir yere. Ama ben gidiyorum çünkü o bana, “Gel” dedi bir kere.

Elimi uzattım vanaya. Duşun altında suyun soğukluğunu önemsemediğim oluyor bazen. Özellikle yılın bu vakitlerinde. Yapış yapış olan derime tutunan iklimsiz bir el kadar doğal geliyor hissettiğim ferahlık. Antika adamın tekiyimdir, sabun kullanırım ısrarla. Çocuk dönemlerimi yakınımında tutan bir ayrıcalıklı gibi gelir bana hep sabun köpükleri. Leğenin ortasına tüneyip, kovada ılıklaştırılan suya isyan edişim ve tepemden aşağıya dökülen her tas sonrası “Yandım anne, çok sıcak” deyişimi hiç unutmam. Belki sırf bu yüzden, yanımda üşümeyeyim diye sıcak ayarını içgüdüsel olarak fazla yapan bir annem olmadığı için, titresem bile sesim çıkmıyor.

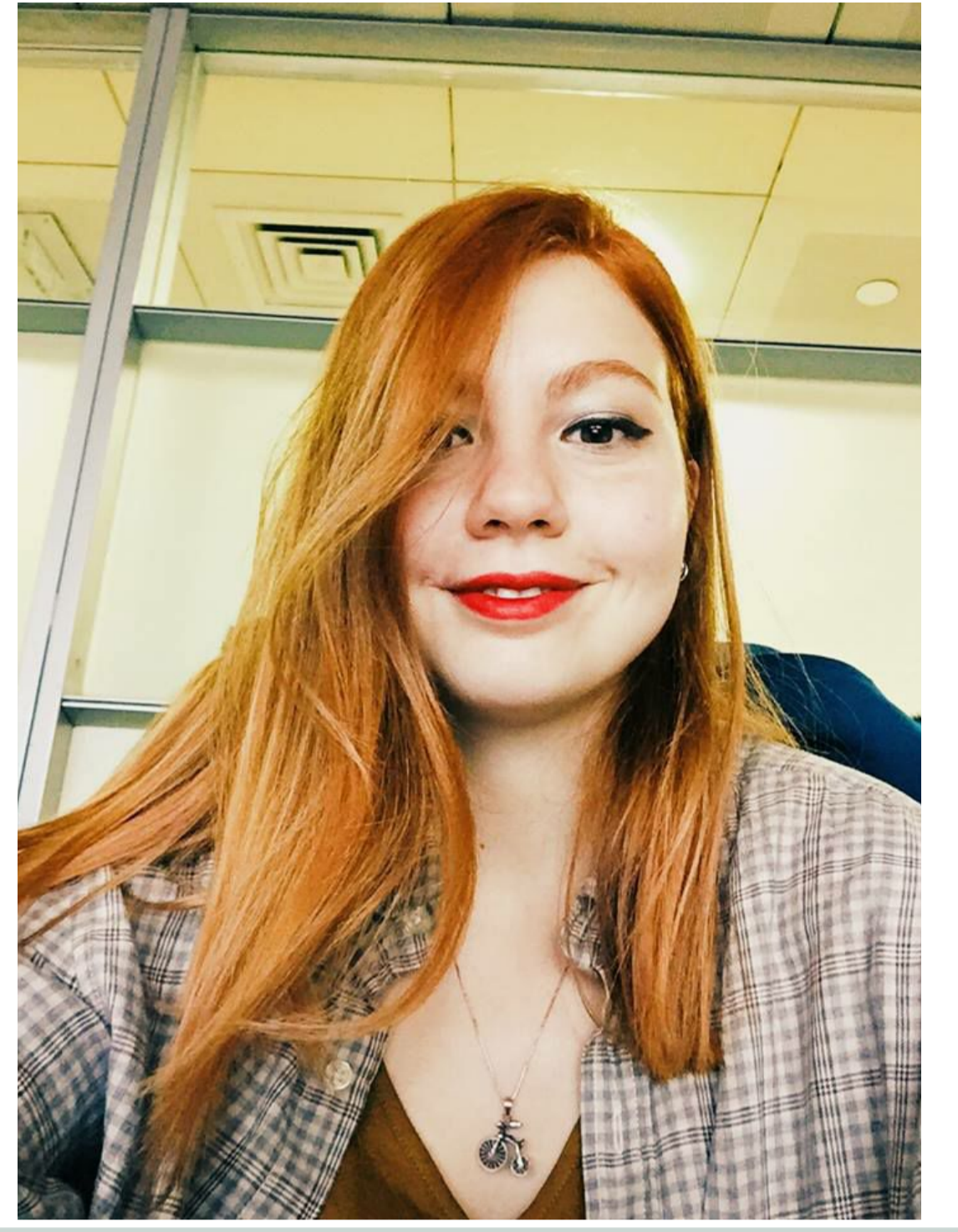
Çok fazla bir başıma bırakmıyor beni hayatımdaki kadın. Hemen yetişiyor sesi, suyun gürültüsüne rağmen. Önce “Efendim?” diyorum, neredeyse söylediklerinin tek kelimesini bile anlamadan. Sonra cümlelerinin uzunluğu döndürüyor başımı. Öylesine “Tamam” diyorum. Aslında gayet iyi biliyorum, o asla “Tamam” diye cevap verilecek kadar basit sorular sormaz. Koşar adım gelir, tıklatmaz bile kapıyı. Duş perdesini açmasına izin vermeden kafamı uzatıveririm aradan. Ama inat ederim, asla suyu kapatmam. Sesini iyice yükseltir böyle durumlarda. O gün de öyle oldu, neredeyse bağırdı diyebilirim. Söylediklerine karşılık, ben gülümsüyordum oysa ki.

“Ya beni duymuyor musun sen?” Yeterince bağırsa, suyun sesini bastırır, bunu iyi biliyor. Gözlerimin orta yerinde bağdaş kurdu, birazcık sinirli galiba. “Anlamadım vallaha. Duştayım görmüyor musun?” dedim. Bu ona, “Bu kadar bencil olma” demenin çeşitlerinden sadece bir tanesi. Gayet tabi aldırış etmedi. Eliyle duş perdesini ittirdi, yüzümden fazlasını gördü ama konumuz kesinlikle bu değildi.

“Dışarı çıkıyorum. Nihal ile buluşacağım. Alışverişe yalnız çıkarsın, listeyi yemek masasının üzerine bıraktım zaten. Akşam yedi gibi gelirim. Sen idare et.” Kafa sallayıp hiç itiraz etmemem gereken yerdeydim. Perdeyi kapatıp koşar adım gidecekti ve tüm gün bireysel kalmanın tadına varacaktık. İlişkimizi daha uzun yaşatmanın formülünü çoktan bulmuştuk biz. Giderayak son bir şey daha söyledi, söylemez mi hiç? “Akşama sipariş veririz, dert etme sen.” Tekrar gülümsedim. Çıkıp gitti. O gidince yalnız kaldım ve daha çok açtım suyu. Daha çok ses ve vücuduma daha şiddetli darbeler... Giden bir, kalan bir. Berabere. İçimden beşe değil, dörde kadar saydım. Sonra açtım gözlerimi. Kılıflarını iki ay önce değiştirdiğimiz koltuk takımımızın üzerindeydim. Gündüzün yansıması olarak, odadaki her şey fazla aydınlık. Eşyaları genellikle üçe ayırırım ben. Bana ait olanlar, benim olmayanlar ve ikimizin de olmayanlar. İlk ikisi çok net de, üçüncü gurup ilk söylendiğinde tuhaf geliyor kulağa. “İkimizin de olmayanlar, aslında her ikimizin ortak sahip oldukları mı?” diye mantık yürütürdü beni duysaydı. Ben de ona “Hayır” demenin keyfini sürerdim. Çünkü benim için cansızlar da canlılar gibidir. Birine ait olmak sadece ve sadece sevgiyle olur. Cansız bir varlık size karşılık veremeyeceğine göre, sizin onu sevmeniz, ona sahip olmanız için aranılan tek şarttır. İşte bu yüzden, mesela önümde duran vazo, hiç kimsenin. Yüzüne bile bakmıyoruz. Yıllardır içine çiçek de koymuyoruz. Üstelik arada bir, mesela toz alırken, “Bu saçma şeyi kaldırıp atasım geliyor” diyor. Benim de öfkeli bir anımda aklıma ilk gelen şey bu vazoyu duvara fırlatmak oluyor. Ama yapmıyorum. O da yapmıyor. Vazo da onun gibi birkaç eşyayla birlikte üçüncü gurubu oluşturuyor. İtiraz yok. Çünkü henüz ölen yok çok şükür.

İşte böyle geçiyor hayatım. Beni özlemesini bilen fakat özlemedikçe bana pek de değer vermeyen bir kadını seviyorum. Akşam eve geldiğinde verdiği sözü tutmadığını hiç umursamıyor, genellikle sabah söylediğinden bir saat geç dönüyor eve. Bugüne kadar bir kere bile ona, “Nerede kaldın? Beklemekten öldüm geberdim” demediğim için, haklı olan taraf o. Kimseyi önemsemeyen, önemse bile bunu belli edecek şekilde davranamayan birisinin, evdeki eşyalardan farkı olamaz. Ona hesap verilmez, soru sorulmaz. O sadece özlenir. Öyle arada bir “Gel” denir ona, o da gelir, hepsi bu kadar. Kendimi biliyorum ve televizyonu açıp, eve geri dönmesini, hatta bir ara beni özlemesini bekliyorum. İşte bu bizim, evdeki eşyaların ortak hikayesi.

GERÇEKLE HARMANLANAN DÜŞLER : FICCIONES

Ceren Demirkılınç
FICCIONES

Yaşadığımız gerçekliği çokça sorguluyorum. Her gün ortaya çıkan teknolojik yenilikler, hangi alanda olursa olsun insanı hayrete düşürüyor. İnternet ve sanal gerçeklik, karma gerçeklik gibi kavramlar hayatımızda dostlarımızdan daha çok yer kaplar oldu. Ve yerlerini sağlamlaştırmalarıyla da bizim gerçeklik algımızla oynar oldu. Bir gün gerçekten 24 saat mi? Ya da bir ay 30 gün mü? Aslında hızlanan zaman değil bizim algımız. Biz zaten hali hazırda hızlı olan bir evrensel düzende eskiden emeklerken şimdi döne döne koşar olduk. Eskiden insanlar at gözlüğü varmışçasına tek bir perspektifte yaşarken hayatlarını, şimdi imkanlarımız el verdikçe evimizde otururken müzeler gezer, Google Maps ile belki de gerçekten adım atamayacağımız caddeleri tavaf eder olduk. Yaşadığımız dünya ve bu zamanlar üstkurgu hikayelere taş çıkartacak cinsten. Ama yine de hala bir Borges öyküsü değil. Hala Borges'nin zihni kadar kurgusal değil.

Ficciones ilk kez Arjantin'de 1941'te "Yolları Çatallanan Bahçe" öyküsünün adıyla yayınlanmış. Sonrasında ise İngilizce'ye 1962'de çevrildiğinde ilk baskıya göre başka hikayeleri de içerisine almış ve Borges'nin eklemeleriyle 1941 ile 1956 arasında ürettiği fantastik hikayeleri barındıran bir kitaba dönüşmüş. Borges bir üstkurgu yaratıcısı. Şu an dünyaya bir uzaylı istilası olsa, bütün kitaplar yok olsa ve geriye sadece Borges kalsa yazdıklarının gerçekliği tartışılmaz ve onun hayalleri yeni dünyanın gerçeği olur. Borges, 1964 yılında, "Don Kisot'un Kisot'un bir okuru ve Hamlet'in Hamlet oyununun bir izleyicisi olma olasılığı bizi neden rahatsız ediyor? Sanırım ben nedenini buldum; bu ters çevrimler şunu öne sürer: Eğer kurgusal bir yapıtın karakterleri okur veya izleyici olabiliyorlarsa, bu yapıtın okurları ya da izleyicileri olan bizler de kurgu olabiliriz" diyor ve sanıyorum bu onun kendi edebi bakış açısını güzelce özetliyor.

Handwritten signature

Kendisi hem bir yazar ve hem de bir karakter. Bizler de onun dünyasında kitabı okuyan olduğumuz kadar bir kitabın karakterleriyiz ve kendisinin karakterleri de bizi okuyan kişiler.

Borges'nin cenneti ve evreni bir kütüphane. Hayata bakış açısı ise sarmallardan oluşan bir labirent. Kendi zihninin katmanları, ona dünyayı da bir labirent gibi inşa etme olacağı veriyor. Bu yüzden Ficciones'teki öykülerin temelinde olan labirent, hikayeler boyunca yinelenen bir motif. Her hikayede farklı bir anlamı üstüne alıyor ve çeşitli şeyleri temsil ediyor bu labirent. Bir hikayede ezici olan sistemleri anlatıyor bu motifle, bir hikayede fiziksel ve zihinler yönleri, bir diğerinde de zaman gibi soyut bir kavramı.

Üstkurğu anlatıya da güzel bir şekilde hakim olan Borges'nin genellikle hikayeleri ağzından anlattığı birinci şahıs genellikle Borges oluyor. Kendi dışında da yarattığı karakterler yine birçok dönemden hakim olduğumuz entelektüel karakterler oluyor. Onların gerçekliğini pekiştirmek içinse onları idealize etmiyor Borges, onlara insani kusurlar ekliyor ve onların meşrulaştırılmasına olanak veriyor. Borges, modernizm ile post modernizm arasında köprü görevi olan harika bir geçiş dönemi yazarı. Hatta kendisinin post modern yazım için önemli bir aktivatör olduğunu da belirtebiliriz. Kullandığı bu anlatı dili ondan sonra gelenlerin zihninde uzun zamandır uyarılmayan bölgeleri uyardı ve edebiyatta güzel bir kapı açtı. "Ficciones" Michel Foucault, Umberto Eco, Jean Baudrillard, Gabriel Garcia Marquez, John Barth, Italo Calvino, Salman Rushdie gibi birçok post modernist yazar ve kuramcı için ilham kaynağı oldu. Hatta ilham olmaktan ziyade kendinden sonra gelenlere musallat oldu bile denebilir. Umberto Eco, Gülün Adı romanında Burgoslu Jorge adlı bir karaktere kilit bir rol atar ve hikayesini labirent gibi bir kütüphane etrafında kurar. Jean-Luc Godard'ın avangart dedektif filmi Alphaville'de, kahraman Lemmy Warning, Borges tarafından yazılmış şiirlerle kötü bilgisayar Alpha 60'ı alt eder.

Ficciones, iki bölümden oluşuyor; Yolları Çatallanan Bahçe ilk kısım. Burada yedi hikaye var. İkinci kısım ise Artificios; burada da dokuz hikaye bizleri bekliyor. Adını kitabın ilk bölümüne de veren öykü "Yolları Çatallanan Bahçe", 1. Dünya Savaşı sırasında İngiltere'de Alman casusu olarak çalışan Çinli bir bilim insanının Kaiserreich'teki yöneticisine bir mesaj göndermek için kullandığı metodu ayrıntılı bir şekilde anlatıyor. Karmaşık bir plana sahip olan hikayenin kurgusu Borges'nin kaleminde yine bir labirent oluyor. Bilmeceyi andıran ve okur da "bir dakika doğru mu anladım" diye dönüp yeniden okumayı düşündüren metinler, ayrıntılı bilimsel tasvirler, paradoksal alternatifler bu hikayenin ve genel olarak Borges'nin hikayelerinin sonunda hep okurun aklında aynı soruyu uyandırıyor: "Borges acaba başka bir gerçeklikten gelmiş olabilir mi?"

Yine ilk bölümden bir öykü olan Babil Kütüphanesi'nde ise Borges, sonsuz odaları ve mümkün olan tüm kitaplarla Babil Kütüphanesi'ni hayal ediyor. Aslında bu hikayeyi hayal eden beyin tam olarak internetin edebi yansımasını kurgulamış diyebiliriz. Borges'nin Babil Kütüphanesi'nde kaybolan zihninin, internette saatlerce bilgilerin içerisinde kaybolan bizlerden çok da farkı yok. Borges, hikayesinde bu kütüphanenin hem gerçek bilgiyi hem de yanlış bilgileri içerdiği gerçeğini barındırdığını söylüyor. Aynı elimizdeki internet kaynakları gibi. O yüzden hikayede de bahsi geçtiği gibi, bu doğruyu yanlış barındıran zengin kaynaklardan kendini yaratacak bizler dikkatli olmalıyız. Bu bize zarar da verebilir, yardım da edebilir.

Babil Piyangosu ise günümüzde bizi ele geçiren kapital ve algoritmali yapıyı eleştiriyor. Hikaye basit bir şans oyunu başlıyor. Önceleri eğlenilen bir yapıya sahip oyun ve herkes eşit. Fakat oyun zamanla herkesin zorunlu katıldığı bir yapıya evriliyor. Günümüzde de yarattığımız algoritmalar bizi benzer zorlamalara itirmiyor mu? İnsan bu hikayeyi ve Babil Kütüphanesini okuyunca bir durup düşünüyor, "Acaba hepimiz Babilli miyiz?"

İkinci kısım olan Artificios ise daha geleneksel duruşu sahiplenmiş öykülere sahip. "Ölüm ve Pusula" hikayesinde, Dupin ya da Sherlock geleneğinde sunulan bir hikayeyi okuyoruz. Bir haham esrarengiz bir şekilde ölüyor ve olaylar gelişiyor. Polis bir daktiloda not buluyor öyküde. Bu not tabii ki de Borges'nin bilmeceli ve katmanlı metinsel diline uygun bir şekilde yazılıyor. Yetkililer ipucunun eksenini ilerleyip şüphelileri ararken, ana karakter Lönnrot metne odaklanıyor. Biz de okuyucu olarak dönüp dönüp metne odaklanıyoruz.

Borges'nin Ficciones eseri zihinde yıllarca yankılanacak bir etkiye sahip. Hatta sadece zihinde değil, ruhun ta kendisinde de bu yansımalarını hissettirecek bir kitap. Gabriel Garcia Marquez, "Borges, İspanyol dilindeki en yüksek sanatsal değerlerin yazarıdır" diyor. Bence sadece İspanyol dilinin değil. Kendisi bir Tlönlü; ve "Tlön, Uqbar, Orbis Tertius" hikayesinde de dediği gibi, "İngilizler, Fransızlar ve İspanyollar yeryüzünden silinecek. Dünya Tlön olacak". Ve bu insanlar yeryüzünden silindiğinde dilleri de silinecek geriye Tlön'ün karmaşık alfabesi kalacak ve Borges bir Tlönlü olarak, "yaratılan dillerdeki en yüksek sanatsal değerlerin yazarı olacak".

Kaynakça:

1- Vikipedi

2- Suduiko, Aaron. Neal Adolph Akatsuka ed. "Jorge Borges: Short Stories Study Guide", GradeSaver, 10 August 2015 Web.

3- Arargüç, Fikret. "Tlön, Uqbar, Orbis Tertius ve Olası Dünya (lar)", Journal of World of Turks, Cilt 3, No:3, Yıl: 2011.

4- Gioia, Ted. Postmodern Mystery, August 23, 2011 Web.

5- Borges Center, University of Pittsburgh

6- Şentürk, Levent. "Borges'in Babil Kütüphanesi", Kırtıpil, Bogaziçi Üniversitesi, Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi, (2015:1, Sıfır Altı) 9-27 İstanbul

7- Emren, Tuna. "Babil Piyangosu"

Nur Yüksel Öztürk

Olanı Olduğu Gibi Sevmek

Ben kimim?

Bu sorunun birçok cevabı olabilir. Adın, nerede doğduğun, nerede yaşadığın, ten rengin, saç modelin, sevdiğin filmler, vazgeçilmez kitapların, belki ailen belki arkadaşların bu sorunun cevabı olarak yanıtlayabileceğin seçeneklerden birkaçı. Ama önemli olan senin nelere güldüğün, nelere üzüldüğün veya nelere kızdığın, hangi durumlarda pişmanlık duyduğun... Bunların hepsi insani duygular. Özellikle üzgün hissetmek bir varoluş hali çoğumuz için. Tabii ki böyle bir duyguyu hissetmek, getirdiği zorluklarla yaşamak kolay olmayabilir. Ancak unutma, üzüntü bizi ruhsal olarak güçlendiren bir duygu.

Öfke, kırgınlık, kafa karışıklığı... Üzüntü bu duyguları beraberinde getirir. Bu hislerin yanında hepimizin deneyimlediği bir diğer duygu da "baskı"dır. Özlemine duyduğun, planladığın, olmasını heyecanla beklediğin yeniliklerin istediğin şekilde olmaması üzerinde büyük bir baskı yaratabilir.

Geleceğe dair bu denli baskı hissetmek süreçlerimizi daha çok zorlaştırır. Çünkü planlar yaparsın, hemen sonrasında anlarsın ki farklı bir yönü takip etmen gerekir. Hayaller kurarsın ancak zaman geçtikçe görürsün ki başka bir hayalin onun yerini çoktan almış. Hayat, bazen bizi istemediğimiz yerlere götürse de gösterdiğimiz direnç anda kalmamızı ister. Ve bunun için büyük çaba göstermek gerekir. Ve mutluluk gibi hislerin bizi olduğumuz yerde bulmasını istediğimizde hayatta mutlu eden deneyimler kadar hayal kırıklıkları, acı veren deneyimlerin olduğunu unuturuz. Onları görmezden gelemeyiz. Ruhuna ve bedenine üzgün hissetmeleri için izin ver. Çünkü her zorlu süreç seni büyütecek, olgunlaştıracak. Gelip geçici duyguların misafir olduğunu bilmen yeterli. Zamanı gelince o duyguyu serbest bırak. Yeni başlangıçlar için o an geldiğinde kendine "bırak" demeyi öğret.

Üzüntünün kaynağı ne kadar eksiklik olsa da geride bırakılması gerekenler de üzüntü yaratabilir. Bir yokluk, boşluk hissi zaman zaman bizimle yürür. Eğer böyle bir süreçten geçiyorsan o hissi kabul et. Beraberinde gelen hisleri değiştirmeye çalışma, onları anlamaya çalış. Büyümek için ona ihtiyacın olacak. Üzüntünü takip ederek yolculuğuna çık. Çünkü birgün gerçek anlamda mutlu hissedebilmen için üzüntünü sahiplenmen gerekir. Ne kadar yükseldiğin zamanında indiğin dipten ibaret. Kendine dair keşifler yapacağın o katmanlı yolculuk üzüntünü takip ederek "nedenleri" bulmana yardımcı olacak. Olaylara dair yargılarımız onları anlamamızı zorlaştırır. Olayları olduğu gibi görmeyi ve duygularımız arasından geçip gitmesine izin vermemiz gerekir.

Zorlayıcı dönemlerde, neler hissettiğine önem ver, hislerini tanımla. Aynı zamanda ihtiyacın olan, senin için önemli olan duygulara kulak ver. Çünkü bizim için önemli olan şeyleri hatırlamak bize kim olduğumuzu gösterir. Neler için mücadele edebileceğimizi, cesaretimizin sınırını öğretir. İyileşme yolculuğunun için ilk adımı at. Ve elinden geleni yaptığını bil. Sana gelen her duyguyu sev. Onu değiştirmek yerine olduğu gibi sev...

“Otobüsünüz, peronda hazır. İyi yolculuklar. ”

Uzatılan bilete göz atıyor babam. Sonra sırt çantasına. Ter ve sigara kokusu karışımı insanların arasından geçip buluyoruz peronu. Önünde, kocaman kara tekerlekleri kendisine hiç yakışmayan beyaz bir otobüs. Mavi gömleklili muavin gülümseyerek karşılıyor bizi.

“Bagaj var mı abi?” Hemen diğer tarafa dönüyor.

“Yok yalnız sırt çant...” Babam sözünü bitirmeden daha yolcuların içinde kaybolmuş bile. Kalakalıyoruz. Kimi büyük, kimi küçük, renk renk valizler. Üst üste, yan yana istifleniyor bagaja. Güneş tepemizde. Çıkıyoruz yukarı. Şoför koltuğunun üzerindeki renkli minder dedemlerin köy dolmuşlarını hatırlatıyor bana. Yerdeki halı yer yer yırtılmış, metal zemin ortada. Yıpranmış döşemelerin altından görünen süngerler tiftik tiftik. Koltukların kimi dik kimi yatar konumda. Freni tutuyordur inşallah. Kıkırdıyorum. Koltuk numaramız neydi? Babam çantasından çıkarıyor biletleri. Koridor kenarındaki levhalara bakıyoruz. Yazıları silinmiş. Sayarak buluyoruz yerimizi. Hemen pencere kenarına zıplıyorum. Babamın tumbul vücudu, kendi koltuğuna sığmayıp benimkine taşıyor. Çantasındaki tatil kitabımı vermesini istiyorum. Yumuşak göbeğine yaslanıp okuyacağım. Ön tarafta iki kişilik koltuğa çocuklarıyla dört kişi sığmaya çalışan aile, dikkatimi dağıtıyor. Çocuklar avaz avaz bağıyor. O sırada güneş gözlüğünü başına takmış bir kız biniyor. Saçları beyaz kurdelelerle süslenmiş, üstünde çiçekli pembe elbise. Yanında sarı saçlı bir kadın. Annesi olmalı. Otobüs birdenbire güzelleşiyor gözümde. Oturduğum yerde toparlanıyorum. Yakınımıza otursa bari. Tam yüzüme en çekici ifademi yerleştiriyorum ki yanımızdan geçip en arka sıraya oturuyorlar. Yıkılıyorum.

Sağ çaprazımızdaki cam kenarına yaşlı bir kadın oturuyor o sırada. Gelir gelmez öndeki servis panelini, koltuk kollarını ve cam kenarını ıslak mendille siliyor. Mendili buruşturup çantasından çıkardığı poşete koyuyor, poşeti ön koltuğun kenarına bağlıyor. Arkasına yaslanırken içi rahat. Tam oh çekecekken takım elbiseli bir amca yaklaşıyor. Elindeki kafesi kadının yanındaki koltuğa yerleştirip emniyet kemerini bağlayıveriyor. Kadın şaşkın, eğilip bakıyor.

“Ne yapıyorsunuz beyefendi?” diyor sinirli sinirli.

“Ne yapmışım efendim?”

“Yanıma fare bağladınız.”

“Rica ederim fare demeyelim. Şehmuz o.”

“Ne demek Şehmuz? Bildiğimiz fare ayol.”

“Tedirgin olmayın lütfen. Fare değil bu hamster. Sessiz sedasız durur, rahatsız etmez kimseyi.”

“Bir fareyle yan yana mı yolculuk edeceğim? Bayan yanı istedim ben bayan yanı. Hayvan yanı değil.”

“Aman efendim, gideceğiniz iki saatlik yol, ne olacak yanınızda gitse, ne yapacak ki size şuncağız? Zaten kafesin içinde.” Az önceki haline göre daha sert. Sesinin kalınlığından erkek mi kadın mı olduğunu anlayamadığım biri müdahale ediyor arkadan.

“Kadın haklı, olacak iş mi canım? ”

Adam arkasına bakıyor,

“Hayvan sevmeyen...” diye devam ediyor yanındakine dönerek sonra. Kadın kesiyor sözünü.

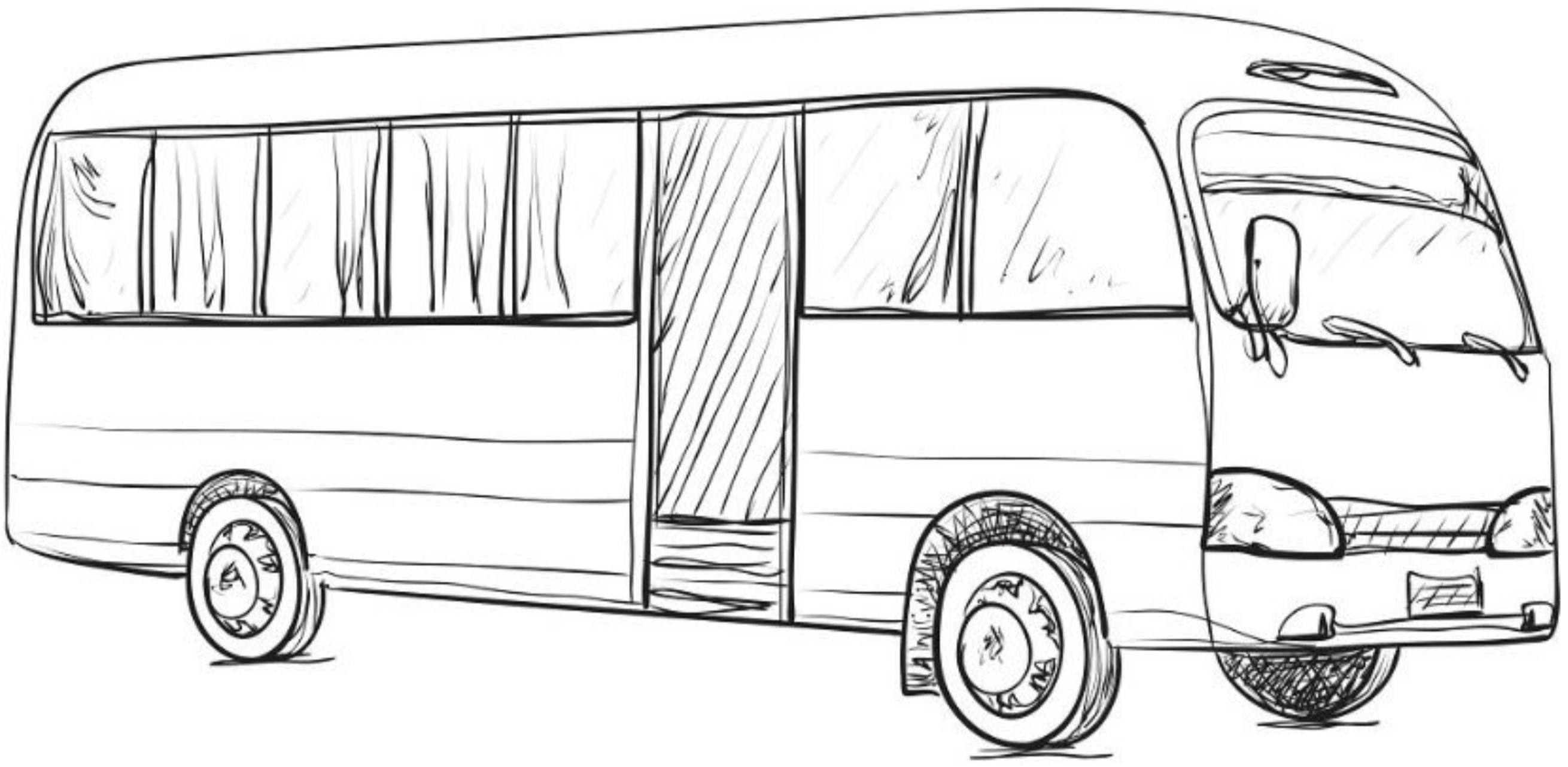
“Öğretmen emeklisiyim ben, hayvanseverliği yıllarca ben anlattım.” Bu kez babam giriyor tartışmaya.

“Yahu idare ediverin iki saat,” Bana bakıp göz kırptıyor gülümseyerek. Karşı cevap gecikmiyor.

“Kokuyorsa çekilmez vallahi.”

“Bunlar kendini temizler, pis olmazlar,” diyor başka biri.

“Mikrobu var, hastalığı var.”

“Olur mu canım, aşları tam Şehmuz’un. Hastalık falan bulaştırmaz.” Kibar tavırlarını bozmuyor adam. Otobüs, ayırık kümeler gibi iki gruba ayrılıveriyor o anda. Her kafadan farklı ses.

Belki gelip müdahale ederler diye şoförle muavini arıyor gözlerim. Elimi alınma siper edip pencereye dayıyorum. Simitçiler, valizlerini çeke çeke koşturanlar, gidenler, gelenler, bekleyenler... Şoför olduğumu düşündüğüm göbekli bir adam birisiyle konuşuyor ön tarafta. Hararetle. Muavin hâlâ bagaj kapatma derdinde. Bu arada içeride kavga tam gaz devam ediyor. Kadının “Medeniyeti sizden öğrenecek değilim,” cümlesi kulaklarımda hâlâ. O sırada adam Şehmuz’un marifetlerini döküyor ortaya, insansı özelliklerini sıralıyor ama ne söylese nafile. Bu kavga bir an önce bitse. Neyse ki muavin giriyor içeri. Ne olduğunu anlamak için koşturuyor. Süpermen oluyor o an gözümde. “Problem nedir?” diyor, sesini kalınlaştırmaya çalışarak. Ağzından tükürükler saçla saçla özetleniyor olay. Muavin elindeki listeyi kontrol ediyor. İkisinin de biletlerini istiyor. Kadın çantasından, adam gömleğinin cebinden biletini çıkarıyor.

“Yanlış otobüse binmişsiniz hanfendi,” diyor muavin “orası beyfendinin yeri, çift koltuk alınmış.” Yüzünde süpermen gülümsemesi.

“İşim çıktı son anda, ben gidemeyeceğim zaten. Yalnız Şehmuz gidecek. Terminalden karşılayacaklar.”

Duydukları allak bullak ediyor kadını. Bozguna uğruyor. Savaş meydanını terk ediyor bir çırpıda. Tek kelime etmeden. Otobüste kıkırdamalar. Savaşı kazanan adam, az evvel ıslak mendillerle temizlenmiş koltuğa yerleştiriyor kafesi. İki kişilik koltuğa kuruluyor Şehmuz.

Babama saati soruyorum. Kalkış saatinin üzerinden on beş dakika geçtiğini söylüyor. Gözlerim şoförü arıyor. Yanındakiyle konuşuyor hâlâ otobüsü unutmuş sanki. Muavin kornaya basınca adamla vedalaşıp kapıya yöneliyor. Yukarı çıkarak renkli mindere yerleşiyor. Bizim külüstür öksürüyor, aksırıyor. Ezbere bildiği yolda homurdanarak ilerliyor. Havada kolonyanın çam kokusu. Genzimi yakıyor. Muavinin meyve suyu ve kek ikramı anonsu. Ön koltukta ağlayan çocuğun hiç kesilmeyen sesi. Tatil kitabımı bir an önce okumaya başlamak için her şeyi yapmaya hazırım. Tam ilk sayfayı açıyorum ki öndeki adam, koltuğunu kucağıma kadar yatırıyor. Yandan babam, önden koltuk iyice bunaltıyor beni. Oturduğum yerde nefes alamayınca babama sıkıştığımı söylüyorum. Babam, çaprazdaki boş koltuğu gösterip muavine oraya geçip geçemeyeceğimi soruyor. Süpermen bana göz kırptığında anlıyorum izin verdiğini. Hareket halindeki otobüste düşmemek için zar zor ilerleyerek koltuğa tutunuyorum. Oturur oturmaz yanımdaki kafes tıkırdamaya başlıyor. Eğilip bakınca Şehmuz’la göz göze geliyorum.

Gülümsüyor mu, bana mı öyle geliyor bilmiyorum.

**“Ben zamanı gördüm,
Devrilmiş sütunları arasından
Çok eski bir sarayın
Alnında mor salkımlar vardı
Ve ilâhlar kadar güzeldi.
Uçmak için kanatlanmayı bekleyen
Yavru kuş gibi doğduğu kayada
Ben zamanı gördüm
Çırpınırken avuçlarımda.”
Ahmet Hamdi Tanpınar**

G

Gökçe Gökalp Doğan
ZAMANA DOKUNAN BİLGE

Zaman mefhumu... Çoğumuz için geçiciliği, tükenişi, telafisi mümkün olmayana ifade etmekte. Kimimiz için düz bir çizgi üzerinde ilerliyorken kimimiz için başı ve sonu belirsiz bir ağ... Kördüğüm halini almış karmaşık bir akışa sahip sanki. Peki ya sandığımızdan farklıysa? Antik Yunan'dan günümüze felsefenin temel problemlerinden biri olmuş zaman. Değişimin sürekliliğini vurgulayan Herakleitos'tan zaman kavramını hareket üzerinden açıklayan Parmenides' e idealar dünyasını esas alan ve zamanı yanılısama kabul eden Platon'dan, an kavramı üzerinde duran Aristoteles'e, Bergson, Kant, Leibniz'e değin uzanıyor. Bütün bunlar felsefede kendisine yüzyıllardır yer bulmuş, bulmakta. Kurgu ve tasarımlardan oluşan yazın dünyası da ortaya koyduklarıyla bu düşünsel şölende yerini alıyor elbette.

Felsefenin edebiyattaki yerinden söz açıldığında birçok eser sayılabilir şüphesiz. Kendinden yola çıkarak insanın varoluşu üzerine düşünen ve farklı dünyalar tasarlayan yazarların kimi, dünyanın tasarımı üzerine farklı kurgular geliştiren ve insanın bu kurgu içindeki yerine dair sorgulamalar yapan düşünürler olmanın eşiğine gelerek içinden çıkılması güç metinler bırakmışlar artlarında. Bunlardan biri de Latin Amerika edebiyatının 'büyülü gerçeklik' dendiğinde akla gelen ilk ismi olan Jorge Luis Borges. Edebiyat dünyasına şiirle giriş yapsa da öykü ve denemeleriyle akıllarda kalan yazar, felsefeye olan merakını ve derin bilgisini öykülerindeki akışa yansıtmiş. İkinci öykü derlemesi olan ve 1949'da yayınlanan Alef'te yer alan öyküler de Borges'in düşünsel tutumunu edebiyata başarıyla yansıttığı eserlerinden. Öykülerindeki paradokslar, gerçekliği sarsarken metnin girift bir hale bürünmesinde de etkili olmuştur. Çoklu zaman ve mekan içinde aynı kişiyi başka yolculuklara çıkarırken, okuyucuyu da bu yolculuğa dahil eder.

Handwritten signature

Bu nedenle çok yönlü düşünmeye zorlayan, eşzamanlı farklı olaylara eğilmemizi gerektiren metinler içinde bilindik akışa uymayan öykülere dahil olmaya çalışırız. Öyküler sonlandığında neyin gerçek neyin kurgu olduğunu, farklı ihtimallerle baş başa kaldığımızda düşündüğümüz; sonu kestirilemez, okuyanı geren, sürükleyici öykülerdir, Borges'in öyküleri.

Eserlerini "felsefi kurgu" olarak ifade eden yazar bir düşünür olmadığını felsefeyi edebi amaçla kullandığını : "Aslına bakarsanız bir düşünür sayılmam. Felsefecilerin düşüncelerini kendi şahsi edebi amaçlarım için kullanıyorum ama düşünür olduğuma emin değilim. Benim yerime düşünme işini Berkeley, Hume, Schopenhauer ve Mauthner gerçekleştirmiştir."1 şeklinde dile getirmiş bir söyleşide. Felsefeyi kaynak olarak görmesinin yanı sıra edebiyat dünyasından da yararlanmış, kitaplardan edindiği tecrübeyi de önemsemiştir. "Kitap okumak seyahat etmekten ya da aşık olmaktan daha az bir deneyim değil. Berkeley, Shaw ya da Emerson okumak benim için Londra'yı görmek kadar gerçek deneyimler. Tabii ki de Londra'yı Dickens'tan, Chasterton' dan ve Stevenson'dan gördüm. Çoğu insan, gerçek hayatı dış ağrısı, baş ağrısı, seyahat vb. şeyler üstünden düşünüyor ve düşsel yaşam ve hayallerin olduğu sanatı bundan ayrı kurguluyor. Bence bu ayırım su geçirmez değil. Her şey yaşamın parçası."2 Okuduğu kitaplardaki olaylara kapılan ve kahramanlarla arasında bağ kurarak, kahramana biçilmiş kaderi onun yerinin alarak yeniden kurgulayan bir yazar olduğunu kimi öykülerini sonlandırırken de dile getirir. (Ölümsüz) Borges' in günlük gerçeklerden kopuk yaşadığını ve okuyup yazdığı kahramanların ruh haline büründüğünü özetleyen bir söylenti ise Marquez tarafından aktarılmıştır: Buenos Aires' te sokakta rastladığı bir yabancıya "Siz Borges misiniz?" sorusuna verdiği ünlü yanıtı: "Evet, arada bir." (Alıntılama, Uyar s. 238)

Mitolojik unsurlar ve farklı inanç sistemlerinden de yararlanır. İnançların felsefi yorumlarına yer verdiği Batı ve Doğu mistisizminden sıkça yararlandığını da görürüz. Doğuya, inançlar dışında edebi gelenek içinde yer alan masallar ve anlatılar üzerinden de yer verir. Tarihi bir kişi üstüne kurguladığı öykülerde kişi tarihsel gerçekliğinden uzaklaşarak farklı bir kimliğe, karaktere bürünür. Başladığı yerde bitebilen, kimi zamansa sarmal oluşturan öykülerde bu sarmal, bir çok öyküsünde karşımıza çıkan ve metaforik bir imge olan "labirent"le de ifade edilebilir. Öykü kişinin içinde yer aldığı labirentlerde, çıkıştan uzaklaştıkça karanlığa sapanmaları, yollarını kaybetmeleri farklı yorumlanabilir. Borges, Alef' in yayımlandığı yıllarda, ellili yaşlarında, görme yetisini kaybetmiştir. Bu sebeple dış dünyayı kendi zihninde kurguladığını; bilincinin derinliklerinde yol aldığı, farklı çıkmazlara girdiği bu dünyanın da (labirent) Platon'un idealar dünyası dediği ve mağara benzetmesiyle açıkladığı yansımalarından ibaret bir dünya olduğunu söyleyebiliriz. "Dünya edebiyatlarını bir tür orman olarak düşünüyorum, karmaşık ve bizi sarmalıyor ama yine de büyüyor. Kaçınılmaz labirent imgeme geri dönecek olursam, edebiyat bir labirent değil mi? Yaşayan bir labirent." 3

Borges'in de ifade ettiği gibi yaşamı ve insanın yaşamın neresinde durduğu karmaşasını dönüştürerek ve durmadan ifade eden eserlerin anlattıkları gibi bitimsiz ve çıkışı olmayan bir düşün dünyasıdır, labirent. Kimi öykülerinde paralel evrenlere, mekana göre değişen zaman algısına, farklı boyutlara, zamandaki geçiş ve kırılmalara göndermedir. Gördüklerimizden ötesinin varlığına, görünen duvarların ardındaki gerçekliğe, kainata farklı yerlerden aynı anda bakabilmeye varan kapsama sahiptir. Sonsuzluğu ve bitimsizliği, çok boyutluluğu insanların duyularından, algılarından sıyrılarak düşünmesi gerektiğinin ifadesidir. Labirenti adımlarken gördüğümüz açıyla değil, kuşbakışı görmemizi ister. Yani evren yaşam alanımızdan gördüklerimizin ötesinde sınırları bilinmeyen ve bulunmadığımız yerlerde de zamansal akışa ve hıza sahip bilinmezlerle dolu, karanlık bir boşluktur.

Öykülere dair yukarıdaki genel çıkarımları öykü özelinde daha net görmek mümkün. Kitap, "Ölümsüz" öyküsüyle başlıyor. Kendi içinde beş bölümden oluşan bir öykü. Borges' te sıkça karşımıza çıkan kurgu içinde kurgu tekniğiyle yazılmış öykülerden.

Lusanya Prensesi'ne sunulan altı ciltlik İlyada eserinin son cildinde el yazmasıyla yazılmış başka bir kurguya dahil olduğumuz bu teknik Binbir Gece Masalları'ndaki çerçeve öykü tekniğine benzer. Yazar anlatıcıdan, kahraman anlatıcının yer aldığı iç öyküye dahil oluruz. Bu iç öyküde ise Mısır'da ölümsüzlük suyunu ve Ölümsüzler Kenti'ni arayan bir adamın başından geçenler anlatılır. Mağaralılara rastladığı yolculukta onlardan birkaçı eşliğinde geçtiği çöl sonrası kente ulaşır. Kent, başka bir mağara içinde derinlere inen geçitlerden, labirentten ve mahzenlerden oluşur. Karanlıkta devam ettiği bu keşif, kentin içine girmesiyle son bulur. Antik bir şehirdir burası. Kahramanımızın mağaralıya Argos ismini yani Ulysses'in köpeğinin ismini vermesiyle öykü çözülmeye başlar. Mağaralı, beklenmedik şekilde konuşur ve Odysseia anlatıcısı ozan Homeros olduğunu, anlatılarının üzerinden bin küsur yıl geçtiğini ifade eder. O an mağaralıların ölümsüzler olduğu anlaşılır. Öyküdeki mekânsal değişimler kahramanın zaman algısında değişiklikler yaratır. Karanlık mağarada ve mahzendeki bitimsizlik hissi zamanın da uzun sürdüğü hissini verir. Diğer öykülerinde de sıkça karşımıza çıkan labirent, çöl gibi mekanların ve bu mekanlar üstünden okuyucuya hissettirdiği zamanın da kurguda etkin yeri olduğunu görürüz. Öyküdeki ölümsüzlük suyu doğu mitolojisindeki "Ab-ı Hayat"ı akıllara getirirken, Ölümsüzler Kenti ise abı-ı hayatın bulunduğu "Karanlıklar Ülkesi"ni çağırır. Borges: "Ölümsüzlük anlamsızdır; insan dışındaki bütün yaratıklar ölümsüzdürler, çünkü ölümden habersizdirler; tanrısal, korkunç, anlaşılmaz olansa, kendi ölümsüzlüğünü bilmektir."(s. 54) der. Her şeyin bir denge içinde olduğunu, karşıtlıkların evrendeki düzen için önemli olduğunu ifade ettiği öyküsünü, yazma sürecini ortaya koyarak bitirir.

"Homeros ile Tanca kapılarında ayrıldık; galiba birbirimize hoşça kal bile demedik."(s. 56) demesi Borges'in okuduğu dünyalarda kaybolduğunu, o kurguları kendi dünyasında yeniden kurguladığını gösteriyor. "Homeros Odysseia'yı yazdı ama sonsuz koşulları ve değişmeleriyle sonsuz bir süre alındığında Odysseia'nın bir kerecik yazıldığını düşünmek olanaksızdır. Hiç kimse, rastgele biri değildir, bir tek ölümsüzse insanların tümüdür."(s. 55) cümlesi ise ölümsüz eserlerin insanların tümüne ait olduğunu ve her okuyan tarafından yeniden hayal edildiğinden yeniden yazıldığını ifade eder. Bu eserlerin farklı coğrafyalarda farklı kişilerin maceralarında hayat bulduğunu ifade eder. Öykü biterken: " Homeros olmuşluğum vardır; yakında Hiç Kimse olacağım Ulysses gibi; yakında Herkes olacağım; öleceğim."(s. 59) sözleri ve öyküyü nasıl kurguladığını aktarması üst kurmaca tekniği adı verilen ve post-modernist eserlerde karşımıza çıkan tekniğin çok öncesinde Borges tarafından kullanıldığını gösterir.

Kitabın dokuzuncu öyküsü olan "Deutsches Requiem"de ise İkinci Dünya Savaşı yıllarında Alman birliğinde yer almış ve Yahudilere yaptıklarından dolayı yargılanarak ölüm cezası alan bir askerin gözünden nazizmin hangi düşünsel temeller üstünde şekillendiği çarpıcı biçimde verilir. Biyografik bir giriş yapılan öykü, hayatta iyilik ve kötülüğün iç içe oluşuna dair farklı somutlamalar üzerinden ilerler. Borges'in, felsefeyle olan yakınlığından ve etkilendiği düşünürlerden yola çıkarak kurguladığı kahraman Schopenhauer' un irade ve istenç düşüncesini benimsediği çıkarımlarda bulunur. "...insanın başına gelen her şeyin, doğum anından ölümüne kadar, kendisi tarafından belirlenmiş olduğunu bir kez daha okudum. Bu bakımdan, her ihmal kasıtlı, her raslantısal karşılaşma bir randevu, başa gelen her rezillik bir tövbe, her başarısızlık esrarengiz bir zafer, her ölüm bir intihardır." (s. 114)

Kahramanımız, toplama kampında sevgiyi şiar edinmiş bir şair olan David Jerusalem'i tanıdığı anda merhamet duygusu uyandırdığından onu, intihara sürükleyen işkenceler altında tutar, kendi içindeki merhamet duygusunu şairle öldürdüğünü düşünür. Savaşın Naziler aleyhine sonuçlanıyor olması askerde tuhaf bir mutluluk duygusunu ortaya çıkarır. İşlediği suçların cezasını bulacak olması onda rahatlatma ve bitmişlik hissi uyandırır. Aslında bu yargılama kendisini temize çıkaracağı bir fırsattır. Ve tarih boyunca her olumsuzluğun başka bir olumlu sonucu, bu olumlu sonuçların ise başka olumsuzlukları doğurduğu gerçeğini, bütün bunların bilmeksizin yapılırsa da "irade"nin etkisiyle kaçındıklarımıza doğru çekim içinde olduğumuzu Aristoteles,

Platon ve Schopenhauer üzerinden açıklar. İstemediğimiz, yok etmeye çalıştığımız her ne varsa bize benzer, bizdendir. Bu fikri bu öyküde de labirent metaforuyla tamamlar. Burdaki labirent zihnimizin içidir.

Son olarak kitaba adını veren Alef öyküsüne eğileceğim. Öyküde de açıklandığı üzere Alef, İbrani alfabesinin ilk harfidir. Arap alfabesinde Elif harfine denk düşen harf, İslam felsefesi olan tasavvufun kimi yorumlarında “bir” rakamına karşılık gelir ve Tanrı’yı temsil eder. Tanrı’nın yeryüzündeki yansıması, yaratılmış her şeyin suretinde bir iz bırakması, tecelli kavramı şeklinde yorumlanabilir. Kahramanımız Borges’in- öyküyü kendi üstüne kurgulamıştır- sevdiği kadının, Beatriz’in, ölümü sonrasında onu doğum gününde anmak amacıyla evini ziyaret etmesiyle başlar öykü. Dört yıl boyunca Beatriz’in her doğum gününde evini ziyaret ederek fotoğraflarıyla hasret gideren Borges, o yıl aynı evde yaşayan Beatriz’in kuzeni Carlos Argentino Daneri tarafından yemeğe kalması teklifini alır. Dostluklarının başlaması Borges’in eve gidiş gelişlerini sıklaştırır. Daneri’nin şiirleri üzerine fikir aldığı, sohbet ettiği biri haline gelen Borges, Daneri’ nin başka bir edebiyatçıdan kendi kitabı için ön söz yazması konusunda ricacı olmasını istediğinde konuşacağını söylemesi sonrasında aylarca görüşmezler. Bir sabah telefonla Borges’ e ulaşan Daneri ev sahipleri tarafından evden çıkarılmak istendiğini, bunu kabul etmediğini, ailesinden kalan köklü geçmişe sahip evden çıkmayacağını, evin bodrumunda Alef (evrendeki bütün öteki noktaları içeren bir nokta) olduğunu söyler. Bunun üzerine Borges, Alef’i görmek için eve Daneri’nin yanına gider ve Daneri’nin yönlendirmeleriyle bodruma girerek Alef’in ne olduğunu görür. Yazar Alef’i sözcüklere dökmekte zorluk yaşar. Dilin simgeler dizgesi olduğunu ve gördüklerinin ise sırayla ifade edilemeyeceğini, farklı eylemleri aynı anda gördüğünü ve sözcüklerin bunu anlatmada yetersiz kalacağını ifade eder. “Gözlerimin yakaladığı şey eşmekanlıydı ve eşzamanlıydı(...) her şey sonsuzdu. Her şeyi evrendeki her açıdan açıkça görebiliyordum.” (s. 189) Yazar, Tanrısal olanı, kainattaki her zerreyi geçmiş-gelecek-an diye adlandırdığımız bütün zamanlardaki haliyle, bütün derinlikleriyle gördüğü bir andan bahseder. Her şeyi aynı anda görüp kavradığı en tepede yer alan bir göz, görülmez bilinenin ardındakilere varıncaya dek görebildiği bir gözle görüyor evreni, Alef’ le. Alef başta da dediğim gibi Tanrı’nın kendisi, kaynağıdır. Yazar öykü sonunda anlattığı fantastik hikayeyi yalanlayarak Alef’teki göndermelerin başka coğrafyalardaki başka inanışlardaki, mitolojilerdeki farklı benzerlerine değinir. (İskender’in aynası, Keyhüsrev’in yedi katlı kasesi, Bibir Gece Msallarındaki Tarık bin Ziyad’ın bulduğu ayna, Merlin’in camdan bir dünya gibi duran aynası vb.) Bu yalanlama ve anlatılanların kurgu olduğunun okuyucuya hatırlatılması, okuyucunun sarsılarak gerçekliğe çekilmesi üst kurmacanın post-modernizmle birlikte teknik halini almadan önce Borges öykülerinde kullanılmış olduğunu gösteren örneklerdendir.

Borges’e ve öykülerine dair daha bir çok şey söylenebilir şüphesiz. Ben, yazımı Alef’ teki kimi öykülerini de çeviren Tomris Uyar’ın Borges üzerine yazdıklarıyla noktalamanın yerinde olacağını düşündüm. “ Borges, ‘haince birbirine açılan’ ve yine başlangıç noktasına dönen labirentlerle, aynalarla, simetrik yontular ve bezeklerle dolu bir kitaplıkta kurar dünyasını. Orada gündelik gerçeklere yer yoktur. Tek malzeme; sözcükler, düşler, imgeler, zaman ve ölümdür. Bir ‘sonsuzluk yolcusu’ zaman zaman ‘evren’ anlamına gelen bu kitaplıkta, yaşanmış, yaşanan, yaşanacak her modeli her dokuyu seçebilir, gerçeğin kavranmaya ramak kala uçup gittiğini, yalnızca yinelenen modeli bulmanın kişiye yitirdiği bir şeye kavuşmanın sevincini verebileceğini öğrenir. Öyle ki, bu tür bir öykü kişisi kalkar(Borges’in öykü kişileri canlı, yaşayan kişilerdir) Shakespeare’in ya da Cervantes’inkinden çok daha aslına uygun bir Hamlet ya da Don Kişot yaratabilir.” (Uyar, s. 237)

KAYNAKLAR

1 Notos Öykü, Sayı 43, Aralık 2013- Ocak 2014, s. 44.

2,3 Notos Öykü, Sayı 38, Şubat- Mart 2013, s. 84-85

Uyar, Tomris. Kitapla Direniş. Haz. Handan İnci, İstanbul, YKY, 2016.

BARIŞ EKE

BEKLEYİŞ

Şiir

Yağmurun merhametine sığınıyorum,
Güneşin sıcaklığına,
Rüzgarın serinliğine.
Gökkuşağının rengine aldaniyorum.
Güneşi beklerken karanlıklar çarpıyor yüzüme.
Yüzüm de milattan kalma kesik bir çizgi.
Alnımın ortasında ölümcül bir bekleyiş.
Bekledikçe ölüyorum.
Öldükçe olgunlaşıyor yaralarım ve bekleyişlerim.
Eski bir ahit de geçen geleceğe dair umutlu bekleyişler karanlığa karışıyor.
Umut ve bekleyiş iz sürüyor,
Sürünüyor ellerimiz.
Ne it ürür nede kervan yürüyebiliyor artık.
Göç mevsimi iflas ettiriyor
Varılmıyor bir yere ve bir yerlerde başlangıçlar son buluyor ilk hamlede.
Garip ve yabancı bir sokakta rastgele çalan bir şarkının nakaratına sarıyorum
ciğerimde ki sis dumanını.
Gecenin cesaretine sarılıyorum
Öksüz bir çocuğun göz yaşları yanaklarımda asılıyor
Kendi ipimi kendim kesiyorum
Yanaklarım avuçlarıma dökülüyor
Avuçlarım ki sonsuzluğa uzanmaktan çürümüş.
Bekliyorum!
Bekleyeceğim! Ardına kadar açık tutulan kapı aralarından; yağmurun merhameti,
güneşin sıcaklığı sızar belki.
Çıkarken sertçe kapattığın kapının arasına yüreğimi koydum gürültü olmasın...
Ne fayda!
Kapı arasında beklerken yüreğim kurudu, kapı çürüdü.
Yüzümü astım boynuna...
Tüm bekleyişleri koynuma alıp sarıyorum
Sanıyorum ki sarınca ufukta şimşek çakacak.
Nafle.
Gecenin cesaretine aldanıp ipimi çekiyorum.
ve mirasımdır ipe sapa gelmeyen bekleyişler ve de gururlu tek başınalık.

Osman Tünç

Asaf Hâlet Çelebi'nin Düzyazıları

İsmi bir türle öne çıktığı için diğer türlerde verdiği eserleri üzerinde durulmayan nice isim var edebiyat dünyasında. Şiirle tanınmışsa romanı, denemeye tanınmışsa şiiri pek konuşulmaz bu isimlerin. Attila İlhan'ın sözgelimi hemen hepimiz mutlaka şiirini okumuşuzdur ama romanlarını çoğumuz sadece ismen biliriz ya da köşe yazısı söz konusu olduğunda ismi ilk akla gelen kişi olan Çetin Altan; roman, oyun, inceleme ve gezi yazısı türlerinde de eserler vermiştir.

Bu tür yazarlara ekleyebileceğimiz bir diğer isim de kendine has üslubuyla tanınan şairimiz Asaf Hâlet Çelebi'dir.

Haldun Taner'in "her insana her zaman munis bakan gözleri, en dertli zamanlarında bile gülümsemeye hazır kalın dudakları ile onu görmek birden içinizi açardı." sözleriyle bahsettiği Asaf Hâlet Çelebi kendine has, mistik ve eğlenceli üslubuyla yer edinmiştir Türk şiirinde. Fakat sadece şiir yazmamıştır o. Asaf Hâlet'in bir de düz yazıları var.

"İlk olarak 1938 yılında Ses Dergisi'nde yayımlanmaya başlayan bu yazıların belirgin özelliği mensur şiir ya da şiirsel metin tarzında olması ve şairin hayal dünyasındaki mistik, olağanüstü evreni önceleyen yapıyı yansıtmasıdır.(Hakan Sazyek)" Bu açıdan önemlidir bu yazılar. Çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlanan ve edebiyattan sanata, Türk kültüründen tarihe kadar birçok konuyu kapsayan bu yazıları Yapı Kredi yayınları 1998 yılında Bütün Yazıları adıyla yayımladı. En az şiiri kadar insanı kendine çeken ve eğlenceli bir üslupla kaleme alınmış olan bu yazılara isterseniz biraz yakından bakalım.

1939 yılında Ses dergisinde yayımlanan ve At Hakkında başlığını taşıyan bir yazısında şöyle diyor Hâlet Çelebi: "Hiç benzemeyen şeyleri nelere benzetmemişizdir. Eski şairler de gözleri ve ağzı olduğu için ata benzemesi ihtimali daha çok kuvvetli olan sevgililerini hiç benzemedikleri gül ve aya benzetirlerdi. Güvercine ve geyiğe benzetenler şüphesiz daha yaklaşmışlardır. Ata benzetilmesinde ben hiçbir beis görmüyorum." Ben burada şaire katılmakla beraber bir şey daha eklemek istiyorum. Hadi sevgilinin kaşını yaya kirpiğini oka benzettin ey şair, peki ağız nerede fincan nerede?

Servet-i Fünûn Dergisinin 1940 yılındaki yayımlanan 2293'üncü sayısında ise Abidin Dino hakkındaki düşüncelerini yazmıştır. "Abidin Picasso değildir. Bununla beraber resim yapmasını bilir. Halbuki resim de resim değil şiirdir. Her çocuk ağızla konuştuğu zaman o, parmakla lakırdı etti. Şu anda nasıl konuştuğunu bilmiyorum. Abidin'in en büyük günahlarından birisi koyun eti yemesindedir. Bununla beraber hiç değilse insan eti yememesi bu günahı hafifletmektedir."

Şairin bu gülümseten yazıları, Haldun Taner'in yukarıdaki cümleleri ve şiirlerini okurken havaya girmek için masalara bile çıktığı rivayetleri bize kişilik olarak da gayet eğlenceli bir adam olduğunu göstermektedir. Fakat elbette bütün yazıları bu tonda değildir. Tekerleme, Molla Câmî'in Rubaileri, Şiirde Şairin Tesiri vb. yazıları entelektüel bilgi açısından deryadır. Bu yazıların yanında bir de Asaf Hâlet Çelebi'yle yapılmış çeşitli söyleşiler ve kendisinin 1946 seçimlerinde bağımsız aday olduğunda kendi kaleme aldığı seçim bildirgesi de yer almaktadır kitapta.

Asaf Hâlet Çelebi'yi okumak isteyen okurlara tavsiyem şairin dünyasına bu kitapla girmeleridir. O zaman şiirini anlamak, hissetmek daha kolay olacaktır.

ASLI KAPROL

TUHAF BİR SEANS

Öykü

- Boğuluyorum.
- Yok bir şeyin.Bana güven.
- Gerçekten nefes alamıyorum. Kalbim patlayacak.
- Patlamayacak ve ölmeyeceksin.
- Nasıl bu kadar eminsin?
- Çünkü ben senim.
- Ölürsem artık sen de olmayacaksın.
- Ölüyor olsaydın bu laf kalabalığıyla oyalanmıyor olurdun, inan bana!
- Ölüyorum, anlamıyor musun?Bir şeyler yap, çabuk!
- Bile bile nasıl düşüyorsun aynı tuzağa?Kendini bu kadar iyi tanıyor olmana rağmen üstelik?İnanılmaz.
- Çığlık atacağım.
- At da bassınlar damarından sakinleştiriciyi, ağzın tavana açık ayran budalası gibi put kes olduğun yerde.
- Gerekirse beynime bassınlar o yatıştırıcıyı.Yeter ki bitsin bu kabus.
- Biliyor musun çok bencilsin.Hep kendini düşünüyorsun.Oysa yalnız değilsin.Kendine yaşattığın tüm bu işkencede bir ekip de kurmuşsun.Bedenindeki kölelerden.
- Senin var oluşun yetmezmiş gibişimdi bedenimde başkalarının da mı olduğunu söylüyorsun? Belki de ölmeli ve kurtulmalıyım hepinizden.
- Kulak tıkadığın bu çığlıkları dinlemeli ve yüzleşmelisin gerçeğinle.
- Nereden geliyormuş bu sesler?
- İçinden.Bütünlendiğin parçaların.Beden evinin sakinleri.Seni yaşamda tutan hayatlar.Ve inan bana çok dertliler.Onları mecbur bıraktıklarından.

- Benim derdim bana yeter.Ağlama duvarı mıyım ben? Ölüyorken bile merhametli olmak zorunda mıyım?Herkes kendini kurtarsın.
- Eğer tek bir tanesi bile senin yanında olmaktan vazgeçerse...
- Niye sustun? Ne olurmuş vazgeçerse?Konuşsana.Çıldırma beni. Çok zalimce bu yaptığın?Tehdit mi oluşturuyorlar benim için? Tehlikeliler mi?
- Seni yaşatmaya adanmış bu hayatların tek isteği, varolduğun sürece huzurla çalışmak.
- Vazgeçerse dedin... Ne olacakmış vazgeçerlerse?
- Ölürsün.Hem de gerçekten.İşte bu olur.
- Bana yardım edemiyorsun bu konuşmalarınla.Midem de bulanmaya başladı sayende.
- O halde ilk ona kulak ver.Duy ve anla nasıl çilekeş bir ömrü dayattığını?

APATHIA DİLENCİSİ

Kaynıyorum.Su bile bu aşamadan sonra buharlaşıp, özgürlüğe kavuşur da, ben asit istilalarıyla boğuşuyorum. Saf bilinen su, gerektiğinde sertleşir de keser ya en katı metali bile.Sen su kadar dirayetli olup koruyamadın emekçilerini.Yuttukların, yutamadıkların ve sana yutturulanlarla kraterler açıldı yüzeyimde.Önce gastrit akıncıları saldırdı.Püskürttüm. Tam her şey yolundasın oynaşıyordum ki ülsergerillerinin baskısıyla bozguna uğradım.Alev alev yaşam tütmedi kusarken bile kanın.Simsiyah dertleri oluk oluk boşalttım içimden.Büzüşüp kıvrıldım bir köşede ve kabul edemedim bir müddet ağırlamam gerekenleri.Hangi yaprak vardır ki rüzgar değmesin...Rüzgar değildi ki beni acıtan.Korkularla titredim her mevsim..İlk benimle anladın duygularını.Sen kızar ben fokurdardım.Sen sevinir ben gıdıklanırdım.Sen sever ben hoplardım.Ama sen kaygılarla kıvrılarak beni zoraki mesailerde harcadın.Haksızlık yaptıkların.

Not:Beni biraz rahat bırak!
Kölem Mide

ARKHE ŞAHİDİ

Üşüyorum.Oysa daha annenin karnındayken, hayata tutunuşunun kanıtı olarak, ilk ben ses verdim dünyaya.Küçük seri gümbürtülerdi seni başlatan.Dört odacıklı küçük yuvamda var gücümle çalışıp büyüttüm seni.Tüm acılarını içim sızlayarak göğüsledim.Her kasılışım bana muhtaç olduğunu bilmenin kasıntılığı değil, sana güç vermenin azmiydi.Yaralanmalarının şahidi olmaktan çok ortağı oldum, gece gündüz... Sen uyudun da ben geceler boyu da hep seni düşündüm.Bundandır ki ana yüreği derler ya hep. Ana yüreği taşıdım ben de.Hesapsız,beklentisizdi sevgim.Hislerinin kaynağı olmaktan hep gurur duydum daunutuluşuma buruldum.Nasıl inkar edebildin dostluğumu? Kötürüm tohumlar ekip mutluluk koklamayı bekledin?Oysa en cılız bitki bile yerçekimine karşı koyup başını dimdik uzatır göklere.Sen ise eğip başını toprağa gömdün.Mezarlıklarda başıboş gezinen nitrojen buharını hayalet sanıp kaçışan bir halk kadar sorgusuzdu beni infazın.Kabrinde çürümeye yatırılmış ceset gibi bile kararlı değildi halin.Bir kadavra olmayı seçtin ve acımasız tasarılarının neşterine teslim ettin kendini. Nitrojen kadar renksiz,tatsız, atıl bir yaşamın beni çepeçevre sarmalamasına razı geldin.Benim bile üzülen bir kalbim olabileceğini umursamadan...Öyle soğuttun ki beni, hayalin hayaletlerini bile göreceğün şans bırakmadın.Her madde gibi soğudukça benim de enerjim azaldı.Ritmim zayıfladı.Aşk pompalamaktı tek isteğim damarlarına.Ama kan ter içinde kalarak yaptıklarım kanını zehirledi.Yüreğime ektiğin o tohumlar buzlu duygular yeşertti.Aşktan o kadar uzak.

Not: Ne olur beni bana bırak...
Dostun Kalp

PANTA RHEİ KUKLASI

Yanıyorum... Düşünce bildiğin tüm o saldırılarlaağulandım.Civa gibi bir türlü toparlanıp da gerçekte kavuşamayan fikirlerin,geridönüşümsüz hasarlarla ilan etti egemenliğini.Aldığın her misafir korku yatılı kaldı evimde.Bilgi adına soludukların yetersizdi hayatla savaşmama.Boğuldum.Ve ben hiç görmediğim silahlar karşısında savunmasızdım.Tecrübe dedikleri tüm o yapbozlar bende ölümcül yaralar açtı.Kıvrımlarımda aradım merhemi ama labirentlerde kayboldum.Yorulдум. Gerçekler yetmezmiş gibi bir de gerçekleşmeyenler için vurduğun kırbaçlarla terledim.Isım düşüp terim soğudukça tutuldu yer yanım.Katılaştıkça sertleştim.Sertleştikçe sürtünme başladı dört bir yanımda.İyimser yanım kötümserlikle çarpıştıkça tutuştum.Yangın yerine döndüm.Kapkara dumanlarla esmerleşen ruhunkatrana boyadı kanını.Seni terk etmeyi düşünecek kadar akıllıydım. Ama istesem de en son ben bırakmak zorundaydım yaşamı.Dostun kalp ve işçin mide pes etse de ben diri kaldığım sürece sen de vardın.Yapamazdım.Var olabil diye bana layık bulduğun hücrede kabullendim mahpusluğu.Şimdiyse o meşhur sözün buyruğuyla eğildim. "Akılla övünen kişi hücresinin genişliğiyle gururlanan mahkuma benzer".Oysa Pantarhei gibidir hayat. Akar. Bir geminin acemi miçosu olmayı seçeceğimize sandal kaptanı olmalıyı istemeliydik.Ve o küçük sandalda aşka yer olabilirdi ancak.Akıllı davranıp o sandala binmeliydik.Alabora olmayı göze alarak.

Not:Beni bırak.
Sahibin Beyin

Denek 111...Sanal İç Görü Seans Notları

Kronik ağrı ve depresyon şikayetleri sebebiylepsikedelik madde destekli yapay zeka programına dahil olan denek 111'in seans sonrasında bedeninde yabancı ruhların yaşadığına dair ısrarcı sanrılara kapıldığı gözlenmiş ve Holyboom anı silme programına yönlendirilmesi uygun bulunmuştur.

Gölgesi beliriverdi
Ayakuçlarımda
Dün gecedен kalma gözlerinin,

Nefes alışının
Sükûtu kirpiklerinde
Ve yorgundu kirpiklerin besbelli.

Yıldızlara
Bürünüverdi gece birden,

Bense karanlığında kalakaldım
Dişi bir utangaçlığın izbeliğinde

Murat Taş

ÖLÜ KIZLAR DEFTERİ

Öykü

Lee Van Cleef suratlı kırtasiyecinin tezgâhına çil çil üç birlik sayıp defteri aldığımda aklımdaki hikâye yeni döllenmiş yumurta kıvamındaydı. İsmi vardı sadece. Hemen oracıkta defteri açtım. İlk sayfasına ÖLÜ KIZLAR DEFTERİ yazdım. Lee Van defteri, kırtasiyenin adının basılı olduğu hışırtılı poşete dürmeye kalkınca, kalsın, dedim. Defteri aldım. Çıktım.

Trafiğe kapalı caddeye gelince durdum. Caddeye baktım. İnsan zibil. Cadde silme kara kelle. Hepsinin bir Âdem'in belinden bir Havva'nın rahmine kızıışmış iki kırmızı yılanın sevişmesine benzer bir sevişmeyle düştüğünü daha önce düşünmemiştim. Sağımdan. Solumdan. Önümden. Arkamdan. Her birinin bir zamanlar bir sperm, bir yumurta hücresi olduğu fikri de o an düştü aklıma. Tanrım, dedim. İnsanoğlunun zevkle yaptığı ilk iş bu olsa gerek. Ya ikincisi? Üçüncüsü? Dördüncüsü? Beşincisi? Öldürmek kaçınıcı olurdu bu sıralamada? Fazla düşünmeden, ilk beşe koydum insanoğlunun cana kıyma zevkini. Ö-l-d-ü-r-m-e-k: Sevişmenin meyvesini koparmak. Bu arada aklımdaki zigot ilk bölünmesini gerçekleştirdi. Zehra, dedim. Babası... Acaba ilk kadın cinayeti ne zaman işlenmiştir? Şimdilerde salgına dönüşen bu işin Kabil'i kimdi? Gülendam. Kocası... Tavuk dahi kesmemiş ben, aniden tekerimin önüne fırlayıp feci şekilde can veren kediye günlerce ağlayan ben, bacaksız bir veletken sapanla canına okuduğum serçeler için yıllar sonra, yatağымda-Aynur'a çaktırmadan-gizli gizli dua edip yaratandan af dileyen ben, insan öldürmenin nasıl bir zevk olabileceğini anlamaya çalıştım. Öldürmek ve zevk. Sayra. Sevgilisi... Şelale. Dedesiyle amcası... Zeynep. Kardeşi...

Caddedeki erkeklerin bazılarının, caddedeki kadınların bazılarını öldüreceği fikri aklıma damlayınca, acaba kim kimi, dedim. İki adım önümde, birbirine dolanarak yürüyen uzun boylu lavukla kızıl saçlı prensese baktım. Lavukun, beline sımsıkı sarıldığı prensesi öldürme ihtimali yüzde kaçtı? Şu caddedeki bazı kadınlar katilleriyle dolaşıyorlardı ve kalıbımı basarım ki onlar bunu akıllarına getirmiyorlardı bile. Yanakları tüy hafifliğinde okşayan o eller/parmaklar bir gün boğazları sıkacak, tetiğe dokunacak, bıçağı saplayacak, ipi çekecek, jilet atacak...

Eve geldim. Aynur gelmemiști daha. (Bir gün ben de?.. Tanrımmm! Olur olmaz düşüncelerden koru beni.) Odama kapandım. Hikâyeyi yazacaktım. İyi başlık her zaman iyi hikâyeyi peşinden sürükler. Le Van Cleff defteri önüme sürünce alelacele başlığı bunun için yazmıştım. Defteri açtım. Kalem aldım. Fakat beyaz, lekesiz kâğıda döndü o an zihnim. Hep aynı oyun. Bu kez yemezler, dedim. Zehra. Gülendam. Sayra. Şelale. Zeynep. Karşımda capcanlı duruyorlardı. Ölü olsalar da.

ZEHRA

Beni babam öldürdü.

Küçücük bir kızken kucağına alıp; yanağımdan, gözlerimden, saçlarımdan, çenemden, gıdığımdan öpüşünü hatırlıyorum. Koltuk altlarımdan tutup havaya atar, tutardı. En sevdiğim oyundu bu. Beni yere bırakınca kollarımı kaldırır, baba bir daha, diye bağırdım. Bazen, yerim seni; bazen, kurban olurum sana; bazen, Zehroş'um, der, ısrarlarıma dayanamayıp atıp tutmaya devam ederdi beni. Ta ki ben gülmekten, o yorgunluktan nefes nefese kalana kadar Galiba annemden çok babamı severdim o günlerde. Gün boyu çok az gördüğüm için miydi bu sevgi? Yoksa benimle oynadığı için mi? Sanırım o yaşlarda her küçük kız babasına hayrandır. Fakat bu hayranlığın kısa süreceğini bilemezdim o zamanlar? O sabah annemin sesiyle uyandım. Annem inliyor muydu? Ağlıyor muydu? Hasta mıydı? Odanın kapısı açıktı. Babamı gördüm. Elinde sopa. Sopyayı annemin karnına saplamaaya çalıştı. Annem, yılan gibi kıvrıldı, ardından sessiz bir çığlık attı. Çığlık babamı daha da azdırmış olmalıydı ki, annemin sırtına sert bir tekme daha indirdi. Annem acıyla inledi, çığlığını içine gömdü. O an göz göze geldik. Bu adam babam mıydı? Çıkarken çarpıp düşürdü beni. Çığlık çığlığa ağladım. Döndü. Sus, diye bağırdı. Gözyaşlarım dondu yanaklarımda.

Bu ilkti. Sonraki günlerde/aylarda ona olan sevgim azaldı, korkum büyüdü. Atıp-tutma oyunu bitmişti. Kucağına alıp, öpme de sevmeye de. Zehroşum, Zehra oldu, sonra "kız"oldum. Kız kalk! Kız sus! Kız konuşma! Kız getir!

Beşi bitirdim. Üç yıl daha okuyacakmışım ki okulu bitirmiş olayım. Eylül sonuydu. Müdür geldi. Biri erkek, biri kadın iki öğretmen geldi. Onlar dedi. Babam dedi. Ne dedilerse boş. Altıya gidemedim. O gün nasıl ağladım. Keşke babam olmasaydı, dedim.

O yaz incecik incecik kanadım. Çok korktum. Annem dili döndükçe anlattı. Olur, dedi. Geçer dedi. Büyüdün, dedi. Kanaya kanaya büyüdüm. Bedenim değişti. Sesim değişti. Giysilerim değişti. Huylarım değişti. Yüreğimde bir kıpırdanma vardı. Bilmediğim bir histi. Ne hoştu. Uçuyor gibiydim. Adı Arif'ti. Akşam çökünce okulun arkasında buluşurduk. O İstanbul'u anlatırdı. Denizi. Adayı. Vapuru. Martıyı. Kızkulesi'ni... İstanbul özgürlüktü. Arif, paran olacak ki İstanbul'da yaşayasın, derdi. El ele kurardık düşümüzü. Bir evimiz vardı. On katlı binanın son katıydı. Ben mutfakta denizi seyredirdim, yemek yapardım. Şimdi yapamıyorum, ama İstanbul'da öğrenirdim. Arif akşam gelirdi. Babam gibi yorgun olurdu. Ona, hoş geldin, derdim. Yanağımdan öperdi. Şimdi yanağımdan öpsündü, o zaman dudaklarımdan da öperdi. Yemek hazır, derdim. O banyoya girerdi. Soyunurdu. Şimdi utanıyor, ama o zaman utanmazdım. Sırtını ovardım... Arif düşün burasında elini yavaşça belime dolardı. Huylanır kaçırdım. Arif kızardı. Ben küserdim. Düş yarım kalırdı.

Biz böyle yarım düşler kurarken nereden bilebilirdik dillere düştüğümüzü. Babam, o gün öyle bir hışımla daldı ki içeri, yüzüme bakmadan saçlarımla ellerine doladı, kaldırıp yere vurdu beni. Namusum gitti, dedi. Vücudumdaki kemikler birbirine geçti sanki. Dayanılmaz bir sancı vardı belimde. Belki de kırılmıştı. Çığlığımıza anam koştu. Yapıştı babamın eline, kafasına, çenesine, ağzının üstüne öyle yumruklar savurdu ki babam, zavallı anam yığılıp kaldı yere. Korkuyla ağlayan kardeşlerimin üstüne kapıyı kapattı, yanıma gelip tekmelemeye başladı. Gözlerine baktım. Küçücük bir kızken beni havaya atıp tutan babamın gelip Zehroş'unu bu zorbanın elinde kurtarmasını diledim. Ama artık çok geçti. Gözlerim karardı. Midem bulandı. Sesler soğudu.

Gözlerimi ne zaman sonra açtım bilmiyorum. Dayanılmaz ağrılarım vardı. Doğrılmaya çalıştım, yapamadım. Başımı hafifçe kaldırdım, ahırdıydım, ayağımdaki zinciri gördüm. Anam geldi az sonra, yüzü gözü mordu. Ağladı. Ağladım. Elindeki sütü içirmeye çalıştı. Süt dudaklarımdan çeneme sızdı, yaralarım akıp canımı yaktı. Ana, dedim, ben ne yaptım ana? Anam, sus, dedi. Susss!

Sustum.

Mutfaktaydım. Ocakta yemek vardı. Karşımda deniz. Deniz, siyaha çalan mavilikteydi. Ne güzeldi. Vapurlar. Adalar. Martılar... Dalmışım. Kapının sesini duymamışım. Arif gelmiş. Omzuma... Öyle sarstı ki canım yandı. Döndüm. İrkildim. Omuzlarımdan tutup kaldırdı. Sızılarımı unuttum. Eğilip zincirimi çözdü. Kolumdan tuttu. Sürükledi. Eve gideceğimi sandım. Sıcacık yatağında uyuyacaktım. Ama durdu. Baktı. İçim buz tuttu. Gördüm. Mertekte. Ucu halka. Koltuk altlarımdan tutup kaldırdı yemliğin üstüne. Çocukluğumdaki oyun: Baba bir daha!.. Anladım. Baba, demek istedim babaaa! İpi boynuma geçirdi. Ansızın itti. Düştüm. Boynum 'gırç' etti. İşte o zaman namusu geri geldi babamın.

GÜLENDAM

Kocam öldürdü beni.

Cesedim hâlâ bulunamadı. Nerede olduğumu bilmiyorum. Karanlık, sessiz, soğuk bir yerde çürüyorum. İçine konduğum yırtık torbadan kesik boğazıma, yarı açık gözlerime, hafif aralıklı ağzıma ara ara toprak akıyor.

Kocam olacak herif bıçağı çekti. Televizyonlarda öldürülen kadınları görünce, benimki de bir gün beni, diye geçirmiştim içimden. Malum olmuş demek. Bıçağın çelik mavisini boşlukta şavkıyınca çığığı bastım. Sol mememin altında önce yanma, sonra sızı hissettim. Gözlerim karardı. Duvara yaslandım, ağırca kaydım. Kocam olacak adam daha sayısız kere salladı bıçağı göğsüme, karnıma, sırtıma. Ruhum inatçıydı. Bedenimi terk etmiyordu. Herif bu kez çenemden tuttu, boğazıma dayadı bıçağı, bastırdı, hızla çekti. Fıskıran kanın buğusu midesini bulandırmış olmalı ki az önce ruhumun terk ettiği bedenimin üstüne kustu. Rakı kokusu, sarımsaklı yoğurt ve fıstık kokusu ile kanımın kokusu birbirine karıştı. Manzara iğrençti. Ucunda kan damlayan bıçağını fırlatıp, cama koştu. Başını uzatıp derin derin soludu. Kendine gelince yatak odamıza gitti, bir zamanlar üzerinde soluk soluğa seviştığımız çarşafı çekti, cesedimi çarşafa sardı, sonra yırtık bir torbaya koydu. Torbayı kucaklayıp camdan aşağı bıraktı. Komşuların dizilere musallat olduğu akşamın bu vaktinde cesedimin sesini kimse duymadı. Kamyoneti yanaştırıp, attı beni karosere. Sarsıla sarsıla epeyce gidip durduk. Kazma, kürek ve soluk sesleri duydum bir süre. Kazma, kürek sesi kesilince karoserden yere attı cesedimi, sonra sürükleyip çukura indirdi. Bir an için bile torbanın içindekinin karısı olduğunu aklından geçirmedi. Üzerimi toprakla örttü. Toprak kana susamıştı. Damarlarımdan sızan her damlayı iştahla emdi. Biliyorum, bedenim bu çukurda özüne kavuşmayacak. Bu çukurda bir süreliğine misafirim. Bulacaklar beni. Daha doğrusu, kocam olacak herif, elleri kelepçeli, ağlamaktan kızarmış gözlerle polislerimize pişmanlığını itiraf edip, kanımı emen çukuru gösterecek. Onu seviyordum, diyecek. Nasıl yaptım bilmiyorum, diyecek. Sarhoştum, diyecek.

Şimdi siz sevgiyle başlayan bir yolculuğun nasıl kanla bittiğini merak ediyorsunuzdur. Farklı hikâyeye değil benimkisi de. Gazetelerin üçüncü sayfalarını dolduran, haber bültenlerine çeşni olan hikâyelere benzer bir hikâyeye benimkisi de.

Daha on yedisindeydim. Liseyi bitirmiştim. Üniversiteyi kazanamamıştım. Dershaneye düşmüştüm. Yolumuzun üstüne yeni bir yer açılmıştı. Cafe Çadır. Dershane sonrası oturup birer çay içer, sigara tütürürdük. O gün de sigaramızı yakıp çayımızı söyledik. Sigara bitti, çay gelmedi. Bastım kalayı. Bu geldi. Daha önce görmemiştim. Söylerim patrona, dedim. Hani çay? Buyur, dedi. Patron karşınızda. Şaşırdım. Bozardım. Birazcık da utandım. Çayın yanında nefis iki dilim de kek geldi. İstememiştik ama. İkramımız, dedi.

Kusurumuzun affı için. İşte ilk kıvılcım o gün çaktı. Ne ben bunun farkındaydım, ne de o. Sonraki günler... Sonraki haftalar... Sonraki aylar... Sevdik. Daha çok. Daha da çok. Sınavı yine kazanamadım. Aklim başımda mıydı? Boş ver, dedi bir gün. Cafemiz yeter bize. Cafemiz mi? Benimle evlenirsen cafemiz olacak. Kalbim yerinden fırlayacak sandım. Bizimkiler tabii ki izin vermediler. İzin isteyen de yoktu zaten. Cunda Adası'na gittik. Orada evlendik. Bizimkiler kıyameti kopardılar koparmasına da iş işten geçmişti. Babam o zaman da, evliliğim sarsıldığında da yüzüme bakmadı. İlk yıl güzel gitti. Sonra?.. Adına kriz dediler. Çarklar dönmüyordu. Kira birikti. Borç birikti. Kolumdaki üç beş bilezik de gidince dımdızlak kaldık ortada. O günlerde anladım, adına sevgi denilen hissin, aşk denilen ıstırabın parayla olan muhabbetini. Öyle. Parasız ne sevgi olabilir ne de aşk. Kocam olacak herif iyice dağıttı. İş bulmak belki zordu ama imkânsız değildi. Ben de çalışabilirdim. Tutunabilirdik. O günlerde bir de pişmanlık kaplamıştı içimi. Şu zor günleri atlatır atlatmaz sınavı kazanıp okuyacaktım. Ama kocam olacak herif parasıyla birlikte aklını da kaybetmişti. Ne dediysem dinlemedi. Sevgi terk edince yüreklerimizi, yerini önce öfke, sonra nefret aldı. Tahammül edemiyorduk birbirimize. Bizimkilerden yüz bulsaydım çekip gidecektim. Fakat o kapıyı ben kapatmıştım ya, onlar da açmıyorlardı bir türlü. Öfke ve nefret dayağı davet etti. Önce hafif itmeye başladı. Sonra tokat. Sonra yumruk... Bir ipin ucunda sallanmayı, bir binanın tepesinden boşluğa uzanmayı kurmadım değil. Ama nedense yapamadım. O günlerde kadın cinayetleri, haberlerin olmazsa olmazıydı. Hikâyeleri benzerdi. Benimki de bir gün beni, diye geçirmiştim içimden. Demek malum olmuş. Son günlerde-parayı nereden bulduysa-içkiye dadanmıştı. O akşam da sarhoştu. İğrenç mi iğrenç kokan ağzını ağzıma yanaştırmaya kalkınca ittim. Sırt üstü yere düştü. Madem paran var, kiranı ödesene, sefilll! Birden fırladı. Sanki sarhoş değildi. Bıçağını çekti. Sonrasını biliyorsunuz zaten. Karanlık, sessiz, soğuk bir yerde çürüyorum.

SAYRA

Beni sevgilim öldürdü.

Fakültenin ilk günleriydi. Otobüsle eve dönüyordum. Yanımda oturan uzun boylu, kıvrıkcık saçlı benden önce kalktı, kapının önüne dikildi. Otobüs durdu. Kalkarken koltuğun kenarındaki cüzdanı gördüm. Alıp indim cüzdanı. Hızlı hızlı yürüyordu. Seslendim. Dönmedi. Koşup koluna dokundum. Cüzdanınızı... Daha lafımı bitirmeden cüzdanını aldı, suratıma bakmadan dönüp yürüdü. İçim öfkeyle doldu. Hayvan, dedim içimden. Hayvan!.. Ertesi gün onu fakültenin kantininde gördüm. Kütük, dedim. Yontulmamış!.. O da beni gördü. Tanıdı. Yaklaştı. Yüzüne tatlı bir tebessüm yayıldı, çünkü öküzlüğü için özür diledi, cüzdan için de teşekkür etti.

İşte bizim masal böyle başladı. (Şimdi siz, bir Yeşilçam klasiği, diyecekseniz. Ama ne yapayım, gerçek bu.)

Sonrasında uzaktan uzağa tebessümler, selamlaşmalar, aynı otobüste yan yana oturmalar arttı. Derken kafelerde çay, kahve içerken bulduk kendimizi. Sonunda arkadaşlık teklif etti. Zaten değil miydik? Adı konuldu işte. Şu Sayra'nın ki, bu Kenan'ın ki, olduk. İlk günler tabii ki güzeldi. Sinemanın arka koltuklarında film seyretmek, bir tanıdığa tesadüf edemeyeceğimiz kuytu bir cafede kahvelerimizi yudumlamak, bir kitapçıya gidip asla okumayacağımız birkaç roman almak, merdiven dibi bir çiğköfteci, çiğköftecinin çıplak elleriyle hazırladığı dürümü yemek... İşte güzel günlerdi. Sorumsuz ve çılgınca. Özgürce. Yok değilmiş. İki kişi bir araya geliyorsa o an ikisinin de özgürlüğü bitiyor, sorumluluğu başlıyormuş. Hayat toyluğuma aldırmadan çarpmıştı suratıma bu gerçeği.

Bir pazar günü kızılı erkekli arkadaşlarla sinemaya gitmiştik. Öylesine işte. Aklımıza öyle esmişti. Çıkışta cebim çaldı. Kenan. Daha tek söz etmeden, neredesin, kaç kere aradım, niçin açmıyorsun? Bir öfke, bir soru...

İşte bizim masalın sonu böyle başladı. (Siz şimdi, yine Yeşilçam Klasiği diyeceksiniz. Eee Yeşilçam filmleri de abislerden çıkmış değil ya!)

O günden sonra rotadan saptık. Gittik, geldik. O, tıpkı evli, üç çocuklu, çalışmayan bir kadın gibi kendisine itaat etmemi istiyordu. Belki tam bunu demek istemiyordu, ama yolun sonu oraya varıyordu. Sorumluluğu bir yere kadar kabullenebilirdim, ya özgürlüğümün vazgeçmeyi? Olmaz, dedim. Olmaz, dedi. O zaman herkes yoluna. Olur, dedi. Olur, dedim. Fakat ertesi gün yeniden başlamayı... Ne değişecek, dedim. Biten bitmiştir. Benim için öyleydi. O bir türlü bitiremedi. Kararımın kati olduğunu anlayınca... Cebim öttü. O. Mesaj: Ya benim olursun, ya kara toprağın. (Yeşilçam...) Güldüm. Mesaj: Seni kimseye yar etmem. Aldırmadım. Mesaj: Öldürürüm.

Belki korkmalıydım. Ne de olsa, bir kekligi öldürene bir kadını öldürenen daha ağır ceza verildiği bir ülkede yaşıyorduk. Ama korkmadım. Nasıl olsa bir gün pes eder, dedim, bir başkasından yüz bulunca. Etmedi. Günler su oldu. Güzel bir gündü. İnsanın bin yıl yaşayası geliyordu. Ders yeni bitmişti. Dışarı çıktık arkadaşlarla. Hava mis. Sigaraları yaktık. Sayraaa! Korku filmlerinde tıslayan o ses. Sayraaa! Döndük. Herkes çığlık çığlığa kaçtı. İçim kurudu. Sigara elimden düştü. Dudaklarım hafif aralandı. Onun eli titriyordu. Gözlerimiz buluştu. Bastı tetiğe. Ruhum bedenimden tüterken, o mesajı hatırladım: Ya benim olursun, ya kara toprağın.

ŞELALE

Dedemle amcam öldürdü beni.

Ahıra kazdıkları çukura gömdüklerinde sağmışım. Bedenimi parçalayan doktor söyledi. Kızı diri diri gömmüşler, dedi.

Diri diri gömülmeyi hak edecek ne yaptım? Hikâyemi dinleyin de siz karar verin. Küçücük kızken bebeklerimle değil-annemin çaputlardan yaptığı yamrulu yumrulu bebekler-oğlanlar gibi top oynamayı severdim.

Kılıç da sallardım. Ata da binerdim. Hele silahçılık oynamak... Biri tahta-beni diri diri gömen amcam yapmıştı-diğeri plastik, iki tabancam vardı. Cüneyt'inki gibi benimkilerin de mermileri hiç bitmezdi. Başta, kızılı oğlanlı oynadığımız oyunlarda kızlar git gide azaldı, sonunda tek kaldım. On yaşındaydım. Annem artık oğlanlarla oynama, dedi. Niye, dedim. Deden kızıyor, dedi. Dedem, koruyucumuzdu, dayanağımızdı. Annem dedemi sevmezdi. Dili demez, bakışları söylerdi. Aksi adamdı, dedem. Olur, olmaz her boka kızardı. Hele anneme... Uçan kuş takkesine sıçsa, anama demediğini bırakmazdı. Babamı çok arardık o zamanlar. Baban olsaydı, derdi annem, alır başımızı giderdik. Uzak yere. Hapisteydi babam. Daha yedi senesi vardı. Yedi yıl uzun... Bitmez ki.

Dedemin zoruyla çocukluğum bitti. Annem başımı bağladı. Çenemden dökülen yazma, göğsümde daha yeni baş veren çibanlarıma örtü oldu. Büyüyor muydum? Ya içimdeki çocuk? Pencerenin önüne çöküp oğlanları izliyordum. Dayanamıyordum. Dedem ölsün, babam gelsin, diyordum. Oynamak istiyordum. Oynamak, oynamak... İyi ki okul vardı. Teneffüsler, paydoslar... Eve geç gelirdim arada. Annem, nerede kaldın, diye korkardı, oğlanlarla konuşma, diye kızardı.

Korktuğu başına geldi annemin. Dedem dikildi karşıma, şimşek oldu çarptı suratıma. Orispi mi olacan, dedi. Oqul moqul yok! Şimdi bile nasıl yaptığıma şaşarım. Bağırdım: Bana karışma, dedim. Sen babam, değilsin. Dedem ölü gibi sessizleşti. Annem onu böyle görünce çok korktu. Bir şimşekte o çaktı yanağıma. Susss! Kolumdan tutup sürükledi içeri. Annem, deli, dedi. Ağladı. Ağladık. Uyuduk.

Biri dürttü beni. Amcam. Kalk, dedi. N'oluyor? Annem nerede? Bizde, dedi. Dedenin yanında, elini öpersen deden affedecek. İçeri girdik. Dedem ayakta. Ya annem? Birden başıma sert bir şey çarptı. Kulaklarım uğuldadı. Döndüm amcamdı. Yere düştüm. Dedemin ayaklarının dibine. Gözlerim gözlerine takıldı. Suratıma tekmeyi savurduğunda içim çoktan buz tutmuştu. Sonrasını bilmiyorum. Beni diri diri gömdükleri çukurda kaç gün kaldığımı da bilmiyorum. Ama bir daha oyun oynayamayacağımı biliyorum. Dedem şimdi huzurlu olsa gerek. "Orispi" olacak bedenim yok.

ZEYNEP

Beni kardeşim öldürdü.

Bir gün daha... Bir gün daha yaşamak! Nefes almak. Konuşmak. Tuvalete çıkmak. Uyumak. Uyumuşum. Kapının sesini duyunca irkildim. Kim o? Kim o? Ben! Yenge sensin? He! Yengem lambayı yakmış, odanın içi sarı, soluk ışıkla dolmuştu. Serçe olmuş, köşeye sinmiştim. Yengem başını eğmişti. Korkma, dememişti her zamanki gibi. Sana su, sana süt, sana ekmek getirdim dememişti. Yengem küsmüştü. Beni... Yengeeee! Verme beni yengeeee! Yengeeee! Yengeeee! Yengem sarı soluk ışığın altında eridikçe erimişti. Elindeki ibriği leğeni odanın ortasına bırakmıştı. Allah bu zulmü kabul etmez Zeynep, kabul etmez! Anlamıştım. Gün, bir daha doğmayacaktı.

Kanı bozuk. Dayımın oğlu. Dayıoğlundan korkulur mu? Zaten evlerimiz aynı meydan açılmakta. Girdim mereğe. Çuvala saman dolduruyordum. Ses. Kaptım dirgeni. Baktım Çetin. Sen misin? He benim. Ne zıkkım arıyon mereğin dibinde? Hiç! Canım yumurta çekti. Şöyle bakayım dedim, sen geldin. İçerisi karanlıktı, gözlerini görebilseydim... Saman doldurmaya devam ettim. Birden sarıldı arkadan. Silkinip döndüm. Ne yapıyorsun? Dayadı elini ağzıma. Ötekiyle sıyırdı eteğimi...

Yaşıtlarım bir bir uçtu. Korkum kat kat büyüdü. Bir gün sıra bana... Anam, üzülme, dedi bir keresinde, kısmet bu, elbet senin de... Anam o kadar uzaktı ki yüreğime... Günüm geldi. İstediler. Uçuruma giden yoldaydım.

Kırıktı kanadım. Kıpırdıyamadım. He demedim, yok demedim. Ahlaklı kız böyle olur, dediler. Büyükler nasıl münasip görürlerse kız kısmı uymalı dediler. Kasım, kırmızı kurdeleyi üç kez doladı belime. Yenildi, içildi, eğlenildi. Akşam ezanından sonra saldılar damadı. Vardı yanıma. Birkaç soru sordu eften püften. Cevap vermedim. Sonra duvağı kaldırdı.

Alımdan, yanağımdan, dudağımdan öptü, kurdeleyi çözdü... Kan yoktu. Allah'ım! Dili tutuldu, gözleri deli deli bağıyordu: Kim aldı kanını Zeynep? Kime verdin kanını? Kime kime kime? Ertesi gün baba evine gönderdiler. Ak çarşafı elime tutuşturup. Anladım, ak çarşaf ak kefenim olacak. Önce babam, sonra kardeşlerim. Birkaç damla kan yerine yüzlerce damla kan aldılar. Günlerce ateşler içinde yandım. Azıcık kendine gelince de sülale toplandı. Sorgu tekrar başladı. Nasıl olduysa söyledim. Anası attı kendini ortaya. Babası dikildi. Ortalığı velveleye verdiler. Yalan söylüyor, dediler. Askerdeki gedeye iftira atıp zaman kazanmak istiyor, dediler. Orispiliği yetmemiş bir de sülaleyi birbirine düşürmek istiyor, dediler. Dediler de dediler... Ya çare? Çare belli. Kime? Kasım daha on altısında, şunun şurasında kaç sene yatar ki? Ayağımdan odanın ortasındaki direğe zincirlediler. Her akşam öldüm, her sabah dirildim.

Sabahı olmayan gecede ydım artık. Gün, bir daha doğmayacaktı. Boynu büküktü Kasım'ın. Korkuyordu. Ürküyordu. Jandarmadan, hapisten değil. Anlıyordum. İbriğe dokunmadığımı gördü. Konuşabilse, abdest al diyecekti, belki. Kirini günahını o dünyaya götürme, diyecekti. Daha neler diyecekti neler. Ama biliyordu ki bir konuşsa o parmak, o tetiği çekemeyecek. Beklese yine olmayacak. Tabancayı tutan eli kalktı. Gözlerini yumdu. Gözlerimi yumdum. Küçük bir kızken, Aras'ın kıyısında çiçek topladığım günlere gittim. O günahsız günlere. Üç kez üst üste bastı tetiğe Kasım. Ruhum bedenimi terk edip o günahsız günlere uçarken tabancanın elinden düştüğünü gördüm. Gözlerini açtı Kasım. İrkildi.

"Zeyneppp! Xuçe Zeyneppp! Rabe xuçe mın rabe!"*

Artık kimseye verecek kanım kalmamıştı.

Elif, Peri, Şadiye, Gülay, Sakine... Lee Van Cleef'ten kaç defter almam gerekecek? Kapı çaldı. Aynur mu?

*Zeyneppp! Bacım Zeyneppp! Kalk bacım kalk!

Osman İlhan

Tam da şu an gitmek gerek

Anlatı

Her çakan şimşegin odama şafağı getirdiği yanılıgısına kapıldığım sıradan bir sabah saat altı sularındayım. Kahvem soğuk. Sigaramın dumanını tazeliyorum ciğerlerimde ve ısınıyorum. Dumanının acı tadıyla dertlerimi bastırıyorum.

Düşünüyorum da acaba benim gibi kimler uyumuyordur bu saatte? Kaç kişi koyunlarını henüz atlatamadı gözlerini kapadığında? Kimler ertesi günün beraberinde getireceği acıların kaygısına düşüyordur şu saatte? Ya da kaç yalnız, Ahmet Kaya şarkılarıyla akıtıyordu ruhunu?

Acaba kaç tekrara düşen senaryolu hayat, benim şu an hayalini kurduğum şeyi çaresizce arzuluyordur?

Gitmeyi...

Devir hep daha fazla kazanma devri. Yeniye, daha iyiyi alma; paranın güç sayıldığı, güçsüzlüğün ise pahalıya patladığı günlerden geçiyoruz. Geleceğin kaygılarına veya geçmişin göturdüklerine o kadar alakadınız ki; şu anın barındırdığı güzellikleri gözden geçiriyoruz. Ölümlü dünya söylemimiz de bile artık samimiyet yok. Fanilik kavramı cenazeden cenazeye hatırlanan bir kamu spotu olmuş hayatımızda. Kısır bir döngüdeyiz, bir türlü gidemiyoruz.

Oysa tam da şu dakika gitmek gerek. Buralardan, bu zaman döngüsünden, bu yerlerden, herkesten her şeyden... Kutlu bir gidiş olmalı. İşi gücü, aşkları, hırsları, hesapları, insanları, insancıkları hatta kendini bile bir kenara bırakıp bilmediğin yollara, dinlemediğin şarkılara, dokunmadığın tenlere dalmalı. Acıları vestiyere asıp çıkmalı kapıdan. Kapıyı defalarca kitlemeli arkadan. Çünkü peşine takılmamalı hiçbir acı.

Eskimiş bir sırt çantasına biraz iyiliklerini, biraz fedakârlıklarını, biraz da ne olursa olsun hayata karşı yitirmedeğin sevgini koymalı. Ama biraz! Eğer yükün ağır olursa yolun da kısalmış.

Gitmek gerek...

Tam da şu an gitmek gerek...

Evden bakkala çıkar gibi...

Terliklerinle...

Nereyesi olmayan bir gidiş olmalı bu...

Dönmek mi?

Nasip...

Cansu Selçuk Çağlar

DOYGUNLUK NOKTASI

Öykü

Soyunmalığa çıktı. Ortadaki süs havuzunu çevreleyen dönerli üçlü koltuklardan birine oturdu. Pili bitmişti ve saat daha iki bile olmamıştı. 'Bütün sevimsiz tipler de bana denk geldi bugün' diye düşündü. Karşısında duran boş havuz ve içindeki mermer fıskiye takıldı gözü. Üç çanağı vardı fıskiyenin. En alttakine ıslak şemsiyeleri asmışlardı. Ortadakinde Ayten Abla'nın gözlüğü ve gelişigüzel kopardığı bir bulmaca sayfası, üstteki küçük çanakta ise bitmek üzere olan bir koli bandı rulosu duruyordu. Ömrü boyunca bu süs havuzu gibi yanlış yolda hissetmişti kendini. Bir masanın ayağını yükseltmek için kullanılan kitap kadar mağdur ya da saksı olarak kullanılan bir çaydanlık kadar özünü bulmaya hasret. Neyse ki bir umut vardı artık kendisi için. Sevdiği adamın gülüşünden yaptıkları pankartlarla gözünün gördüğü her yerde ve her şeyde uçuşan kelebekler vardı şimdi. Bulmaca sayfasındaki kare resimde Ömer'in esmer yüzünü, şefkatle gülümseyen kara gözlerini görüyor olması da onların işiydi belli ki.

Üç ay önce tanıştığı adama inanması kolay olmamıştı. Dul ve çocuklu bir kadın için bir erkeğe güvenmek yeterince zordu zaten. Güzelliğinin bu durumu daha da zorlaştırdığının farkındaydı üstelik. Başına ne geldiyse güzelliği yüzünden gelmemiş miydi sanki? Mahallede en son bakkalın oğluyla adı çıkınca, artık kızını kimsenin almayacağını düşünen babası tarafından kocası olacak o hayırsıza verilmişti. Göz açıp kapayınca kadar evli barklı bir kadın, hemen ardından da anne olmuştu. Hatırlamak için ne kadar uğraşsa da, kendisinden on altı yaş büyük bir adamla geçirdiği dokuz yıl, dokuz saniyeden fazla sürmüyordu yitik kayıtlarında. İçtiği bir akşam, girdiği kavgada bıçakladığı adam yüzünden hapse girmişti kocası. Üstünden yedi ay geçmeden, içerde çıkan bir kavgada öldürüldüğünü öğrendiğinde hayatın kendisine göz kırptığını düşünmüş; bu kara haberin verdiği rahatlama hissini insanlardan nasıl saklayacağını şaşırılmıştı.

Bir tekstil firmasında kısa süre çalıştıktan sonra bir akrabanın yardımıyla bu hamama gelip Ayten Abla'yla tanıştı. "Kızım bu ne güzellik, hamamda kimse gelinine falan bakamaz bundan böyle valla." demişti onu işe alırken. Gerçekten de öyleydi. Çalışırken, beyaz tenine yapışan uzun siyah saçlarını-çok dikkat çektiği için-atkuyruğu yapıyordu. Ayten Abla tembihlemişti çünkü. "Kadınlar, güzel kadınları sevmez." demiş, "O güzel kadın bir de hizmetlerini görüyorsa türlü çeşit sebep bulur ve memnun olmazlar bir türlü" diye de eklemişti. Haklıydı galiba.

Misal daha az önce köpük masajı yaptığı kadın. Bacağını acıttığını iddia etmiş, memnuniyetsizliğini haykırmişti olanca suratsızlığıyla. Onunla işini bitirip "Şifa olsun." der demez ellerini dahi yıkamadan kendini buraya atmıştı Esra. Kızların hepsi yedinciye dönüyorlardı. O daha dördüncüyü yeni bitirmişti. Birbirinden arıza dört meymenetsiz kadın yetmişti onu bezdirmeye. 'Neyse ki Ömer var.' diye geçirdi içinden ve 'onu her düşündüğümde peşi sıra gelip içime yerleşen sarhoş mutluluk iyi ki var.' Doğası gereği sarhoş mutlulukların ölümü doz aşımından olurdu. Hayallerin gerçekmiş gibi başına üşüştüğü bir rutinde aşırı dozda verilen umudun kurbanı olurdu mutluluk, kendinde değilken üstelik. Esra'da kendine sonraki müşterilerin iyi olabileceğini fısıldayıp umut vermekten geri durmadı ve az önce gelen müşterilere verilen odalara şöyle bir göz gezdirdi. Alt katta hemen girişte yer alan iki odadan ilkinde tek başına orta yaşlı bir kadın, ikincisinde neredeyse bağıra bağıra sohbet ederek soyunan-giyinişlerinden üniversiteli olduklarını tahmin ettiği-iki kız hazırlanıyordu. İlk kadın kapıyı sanki az sonra herkesin içinde yıkanmayacakmış gibi sıkıca kapatırken, kızlar külotlarını çıkarırken bile ne birbirlerine ne de açık bıraktıkları kapının verdiği rahatlıkla onları izleyen Esra'ya aldırıyordu. Tam o sırada açılan kapıdan aynı anda iki farklı grup girdi. Yağmurdan kaçmak için buldukları ilk kapıdan girmiş gibi bir halleri vardı hepsinin. Kucağında iki-üç yaşlarındaki torunuyla içeri giren tombul teyzeyi, otuzlu yaşlarda iki kadın takip etti. Hemen arkalarından iki kız kardeş yaşlı anneleriyle beraber içeri girdi. Alt kattaki tüm odaların dolu olduğunu anlayıp söylenmeye başlayan kalabalığın yanına koşan Ayten Abla elleriyle sağdaki dar ve dik basamakları işaret ederek "Sizleri üst kattaki odalara alalım hanımlar" dedi. Tombul teyze bir yandan kucağından kaymak üzere olan oğlanı kollarının arasında zıplatarak düzeltirken bir yandan da "Biz çocukluyuz, aşağıdan bir oda ayarlamayacaksanız gidelim." diye karşılık verdi. O sırada hemen girişin yanındaki odanın kapısı açıldı. Tek başına hazırlanan kadın dışarı çıktı. Bir elinde şampuanları diğer elinde lifiyle, üstünde siyah bir külot ve sutyenle, kendisine bakan onlarca gözün ağırlığıyla olduğu yerde kaldı. Ayten Abla, en sevimli halini takınarak kadına 'Bu ailemiz çocuklu, rica etsek sizi üst kattaki odalardan birine taşısak sorun olur mu acaba?' diye sordu. Kadın çocuklu teyzeye baktı önce, sonra odadaki eşyalarına, sonra elindekilere.

Kadının derdini anladığını düşünen Ayten Abla bir süredir oturduğu yerde boş boş çevresine bakıyor olmasına takıldığı elemanına döndü. "Esraaa, bir koşu gel de eşyalara bir el at, hanımefendiyi yukarı çıkarıyoruz." Esra yerinden fırlayarak kalktı. Tüm kadınlar ona döndü. Şimdi bakışlar altında ezilme sırası ondaydı. Tombul kadın ağırlığınca bakıyordu kıza. Üstüne yapışmış ten rengi bir atlet ve külotla onlara doğru koşan Esra beş adımlık mesafeyi kat ettiği süre içinde o bakışların değil kendini, aynı anda kitleleri imha edebileceğini düşündü. İstemeyerek de olsa yerini veren kadınla üst kata çıkarken, onun da durumu kabullenişinde çocuklu aileye yardımcı olmasının huzurundan çok, tombul kadının hışmından korkmasının payı olduğuna karar verdi.

Ayten ablanın eline tutuşturduğu anahtarlardan biriyle açtığı küçük odaya, eşyalarını taşıdığı kadını, diğerine de anne ve kızları yerleştirdi. İçinde tuhaf bir his vardı, merdivenlere konuşlanmış Ömer yanlısı kelebeklere yordu, aşağı indi. Duvar tipi camekânlı bir buzdolabıyla bölünen mutfak kısmının kapısını hafif aralayıp bir sigara yaktı. İçeri giren keseci kızlardan Sema "Kapa şu kapıyı da memelerim destan olmasın memlekete" dedi. Gülüşüler. Buradaki tek dostu imalı bir bakış atarak sordu.

- Senin küçük prensten ne haber?

-Aynı. He demem için ısrar ediyor hala. İçim gidiyor aslında ama..

- Bayma artık Esra. Koca kadınsın, sen de istiyorsun. Ne bu böyle genç kız ayakları yahu?

- Genç kız gibi seviyorum çünkü. İlk kez hem de. İçim titriyor onu düşününce. Ya diğerleri gibi dul kadınla aşna fişneyse derdi? Tamam diyemedim hemen.

- Ay, nasıl ya hiç mi bir şey olmadı yani?

- Azıcık bir şeyler oldu. Tamam desem de, demesem de yanacağımı anlamama yetti.

- Oo, tamam işte. İlla demek mi gerek? Bak beni dinlersen...

“Sema, Esra! Yetti artık. Bırakın lak lakı yahu! Sen üniversitelileri al, çocuklu aile Esra’da.” diye çınlayan Ayten Abla’nın sesiyle irkildiler. Sigaraları apar topar söndürüp taslarını alıp kendilerini buharın içinde buldular.

İçerisi kalabalıktı. Gurbet, odası değiştirilen kadına kese yapıyordu. Sema, “Kızlardan birini sen al birini ben. Sonra tombul kadıngillere geçeriz.”dedi. El hareketleriyle çağırılan iki kız, göbek taşına serilen peştamallara yüzüstü uzandı. Gencecik, dupduru kızların sırtında, güzel kadınların maharetli elleri gezinirken, boş kurnalarda açık bırakılan sıcak su musluklarından sis akıyordu. Göz gözü görmüyordu ama çıplak bedenlerin suyla dansı seçilebiliyordu. Kubbenin renkli camlarından sızıp sis bulutuna gömülen cılız ışıklar, göbek taşına sere serpe yayılmış bedenlerine ritmik hareketlerle dokunan ellerde şifa arayanları bambaşka dünyalara götürüyordu. “Ayy, ne harika görünüyor. İçi duman dolu bir disko topuna koymuşlar bizi sanki!” dedi Esra’nın masaj yaptığı kız şimdi sırtüstü uzandığı yerden kubbeye bakarak. Beriki cevap verdi “Hah bu açıklıyor işte senin dönen dumanlı başını! Hah ha. Şimdi aydınlandım.” Kızlar kıkırdarken tombul kadın ve saz arkadaşlarının programa hazırlandığını anladı Esra, yoğun sisin içinden çakan bakışlardan.

Kucağında duruladığı çocuğu annesine verdikten sonra göbek taşına doğru yürüyen tombul kadın “Esra sizi alsın demişti içerdeki bayan. Zaten biz senin için gelmiştik” dedi. “Bizi alsan ya artık, bak sabi sübyan bekliyor” diye devam etti. Esra kadında bir tuhaflik sezdiyse de ortamda her gün yaşanan sıra kavgası ve kadın kaprisi olaylarına benzerliği nedeniyle, gardını tamamen indirdi. “Tamam, teyzecim, şimdi alıyorum seni” dedi. Sema, sen bırak kızı ben hallederim der gibi bir işaret yaptı. “Oh mis gibi limon koktu.” dedi kendini disko topunda sanan kız. Odası değiştirilen kadın soyduğu limondan bir dilim verdi kızın ağzına. Kız kabalık olmasın diye limonu ağzına aldı boşboğazlığına söverek. Kendisine kese yapıldığı için, onun da elleri kirli miydi acaba diye düşünmekten kendini alamadı, kirli varsaydığı limonu yutmaya çalışırken midesi bulandı. Gayri ihtiyari ayağa kalkınca Esra onu Sema ‘ya devretti. Temiz bir peştamal aldı, göbek taşına serip “Gel, teyzecim” dedi. Bacaklarını zar zor kaldırıp, yüz üstü uzanan kadın, yüzü Esra’ya dönük yanağını ellerinin üstüne koydu. Kese yaptığı sırada kadınların onu izlemesine alıştı Esra. Çok güzel olduğunu düşünüyorlardı ekseriyetle ama bugüne kadar bir kişi dile getirmişti bunu “Ne kadar güzelsiniz. Bir kadının bile içini titretecek kadar, yüzünüz ayrı vücudunuz ayrı güzel.” diyerek. Kimi ifadesiz kalmayı başarmışsa da çoğu Esra’yı incelemeye başladığı anda duyduğu hayranlığı öfkeye dönüştürene kadar yoğunmuştu içinde. Sonra kusmuşlardı çirkinliklerini farklı şekillerde. Mermer yollar boyunca akmıştı kirleri ama öfkeleri soğumamış aynaya bile bakmadan giyinmeye gitmişlerdi. Bu kadın da öfkeliydi. Yaşlı bir kadının bu denli öfkeli oluşuna anlam veremiyordu. Göbek taşına oturttuğu kadının kollarını keseliyordu şimdi. Kadın neredeyse fısıltıyla “O benim kızım.”dedi kurnada oğlanı yıkayan esmer kadını göstererek. “Senin kadar güzel değil belki ama benim kızım” dedi üstüne basarak.

- Anlamıyorum teyze, neden böyle söylüyorsun ki? Hem lifini ver de köpüğe geçelim.

- İstemez, benim işim bitti. Bak şu da torunum. Gör bak diye getirdim onları. Söylemedim de. Tuttum getirdim. Beni başka şeylere mecbur etme. Ömer’in peşini bırak.

Elindeki keseyi bıraktı Esra. Üstüne kurnalar dolusu kaynar su döküldü sanki. Esmer oğlana takıldı gözleri. Gür siyah saçları tanıdık geldi, içi yandı. Tombul kadın, geldiği yavaşlıkta döndüyse de yerine Esra’ya göre bu dönüş yıllarca sürdü. Üstüne tas tas su dökülen oğlan sisler içinde büyüdü; karısıyla bir kurna başında kucak kucağa köpüklü oyunlar oynayan Ömer’e döndü.

Ortamdaki hava doygunluk noktasına ulaştığından kubbeden damlayanlar, Esra’nın yanağından akanlara karıştı. Islak kanatları ile daha fazla uçamayıp yere düşen kelebekler, mermer oluklar boyunca akan köpüklü sulara gömüldü gitti.

Meliz Elendi

*Sigara ve Maket Kızlar
Baba,
Öykü*

Düşünüyorum da, acaba doğru mu yorumluyorum o günkü duygularını... bazen emin olamıyorum.

Biliyorsun normalde sigara içmiyorum. Öyle ara sıra aklıma geliyor. Bazen senin kanından olduğumu hatırlamak için, bazen de sadece sigara içmiş olmak için, eğlencesine. Eğlencesine olanlar senin paketinden çıkmıyor, o gün yanımda kim varsa içen ondan bir tane alıyorum ve birkaç dakikalığına onların duygularının bulaştığı dumandan çekiyorum içime.

Her sigaranın, sahibinin cebinde beklerken onun duygularını kendine geçirdiğini düşünüyorum, tıpkı birinin eşyalarında onun parfümünün kokusunu alıyor oluşumuz gibi, saniyeler içinde gelip geçen ama ona ait olduğunu bir şekilde beynimize ikna ettiren o şey, sigaranın da içinde var. İlk dumanı çekerken ona kollarımı açıyorum ve o genzime doğru akarken beynime yolladığı öznel sinyalleri yakalamaya çalışıyorum. O sinyaller beni, sigaranın sahibinin taşıdığı duygu durumuna yönlendiriyor, aniden kendi evimden başkasının kine geçercesine yabancılaşıyorum duygularıma, çünkü benim değil, onları sadece birkaç dakikalığına üstleniyor, ardından sigaranın sönmesine yakın serbest bırakıyorum.

Yine de bugün, senin sigaranı aslında senin duygularını hissetmek için değil, sana kendi duygularımı hissettirmek istediğim için içiyorum. Belki bana yardım edebilirsin diye, çünkü sadece senin anlayacağın şeyler hissediyorum. Benzer kararların ya da kararsızlıkların bizi getirdiği ikilemler, uçurumlar ve engebeli yollar. Karar verebilmek öyle zor ki, ama karar verememek kadar zor değil.

Hemen hemen herkesin tanıdığı bir bardayım şu an, saat henüz erken. Yalnızım fakat ara sıra birbirimizi sadece barda gördüğümüz arkadaşlarım geliyor yanıma, havadan sudan konuşuyoruz, yeterli etkileşimi sağladığımızı hissettiğimizde vedalaşıyoruz. İnsanlar aynı, samimiyetimiz aynı, beklentiler aynı. Benim gülümseyişimin ardındaki çıkarıcılık, insanları izlerken onların kontrolsüzlüğüne karşı duyduğum haz aynı. Babamı giyiyorum şu an, o oluyorum, onu hissediyorum. Onun mezar soğuğu bedenini unutup, nevrotik bir adam oluyorum bu akşam, yukarı bakarken ayağı taşa takılıp düşen o adam oluyorum.

Buradaki insanlara karşı duyduğum hisler sis makinesinin etkisiyle dağılan ışık hüzmeleri gibi değişiyor. Bazen hepsini tanıyorum, bazen tanımıyorum. Bazen tanımasam da seviyorum, bazen tanısam da nefret ediyorum. Onlardan belirli aralıklarla uzaklaşıyorum, belirli aralıklarla aralarına geri dönüyorum. Bana bu imkanı tanıyorlar, bu yüzden barları ve içindeki insanları hayatımda tutmayı ihmal etmiyorum.

Zaman, yanıma bir sandalye çeken barın müdürü arkadaşımın sohbetiyle akıp gidiyor. Şu kime anlatırsan dikkatini çekeceğini bildiğin yasadışı hikayelerden birini, torbacı bir arkadaşı yüzünden neredeyse tutuklanacaklarını anlatırken heyecandan eli benim cin toniğime çarpıyor. Islanan telefonumu eline alıp peçeteyle silerken bardan bir cin daha getiriyor, bir yandan da olayı anlatmaya devam ediyor. Böylelikle farkında bile olmadan dördüncü cinimi içmeye başlıyorum. “Çeviriye takılmazsam iyi.” diyorum gülerken. Aslında oldukça endişe duyuyorum, daha önce alkollü araba kullanmadım.

Bar kalabalıklaşıyor, müzik hızlanıyor ve insanlar daha da sarhoş oluyorlar. Arkadaşım bardan çerez istiyor, parmaklarımın ucuyla fındık, tuzlu fıstık ve soslu mısır karışımı bir tutam alıyorum ve ağzıma atıyorum. Soslu mısır hepsine galip geliyor. Hemen ardından arkadaşım müziğin yüksekliğinden mi bilinmez beni barın arka tarafına davet ediyor. “Deri koltukları oraya aldık.” dedi. “Rahat sohbet ederiz.”

İçkimden son yudumları alıyorum ve bir iki kuruyemiş daha ağzıma attıktan sonra onun peşinden bahsettiği “arka taraf’a” yürümeye başlıyorum. Bardan çıkıp, dışarıdan etrafını dolaşyoruz ve kapalı otoparka giriyoruz. Barın tam arkasında kalan alana, arkadaşımın dediği gibi önceden loca için kullandıkları deri koltukları atmış, bir kahve masası ve barda artık kullanılmayan, duvara yaslanmış ışıklı reklamları koymuşlar. “Kedimiz de var.” diyor arkadaşım. Etrafımıza bakınıyoruz ama göremiyoruz. “Gelir birazdan.” diyor. Sol tarafta yerde mama tabağı onu bekliyor.

Oturup ve iki bar çalışanı insan olarak - ben artık çalışmıyorum da olsam- bizi bağlayan tek konudan konuşuyoruz; bar. Neden barda çalışmayı tercih ettiğimizi, neden burada olduğumuzu soruyoruz. Ben insanları en çıplak, rütbelerinden ve ünvanlarından sıyrılmış olarak görebileceğim yer olduğu için tercih ettiğimi söylüyorum. Arkadaşım sadece erken kalkmayı sevmediği için tercih ettiğini söylüyor.

Neden evlendiğini soruyorum.

Düzene ihtiyaç duyduğunu söylüyor. Ardından aşçı bir arkadaşıyla kurmak istedikleri bir bar fikrini anlatıyor. Güzel yemekler ve güzel içkiler. Bunun evliliğiyle bir alakası olmadığını söylüyorum. Sanki bunu söylememe şaşırılmış gibi dudaklarını aralıyor ve birkaç saniye düşünüp omuzlarını silkiyor. “Bilmem, sanırım hayat ile alakalı öğrendiklerimle artık kendi çocuklarımı yetiştirmek istedim.”

“Eh, herhangi biri olmaz tabi.” diyor gülerken.

Baba olmak..diye düşünüyorum. Aklıma gelen ilk anı ananemlerin evinde olduğumuz pazar günü rutinlerimizdi. Genelde cumartesi akşamından gider, pazar gününü orada geçirirdik. Ev küçük olduğundan herkesin yatabileceği bir yatak veya koltuk yoktu, ananem eski ve anlaşılmaz derecede ağır olan yorganları yere serip bize yer yatağı yapardı. Yazın bir yorgan yeterdi, kışın yorganın üstüne iki battaniye de atardı. Annem, babam ve ben birlikte yan yana büzülüp yataydık. İlk uzandığımda aklıma hemen bir yerlerden çıkabilecek böcekler ve onların ben uyurken üstümde dolandığı fikri gelirdi ama bu fikir beni birkaç dakika korkuttuktan sonra sanki hiç yokmuş gibi terk eder ve yerini derin bir uykuya bırakırdı.

Sabahın erken saatlerinde babam uyanır, dikkatlice bizim üstümüzden atlayarak tuvalete gider, ardından balkona, asla uyumayan büyük büyük babamın yanına oturarak bir sigara içer ve üstüne kazağını ve kabanını giyerek evden çıkıp arabasına binerdi. Hayal meyal onun hareketlerini takip ederken kulağımda seyyar poğaçacıların bağırırları yankılanırdı. Sonra tekrar uyuyakalırdım.

En sonunda beni bizimkilerin yer yatağının hemen yanındaki yemek masasında yaptıkları sohbet ve sabah kuşağı programlarında çalan garip şarkılar uyandırırdu. Annem, dayım, büyük büyük dedem ve ananem neredeyse hazır olan kahvaltı sofrasında otururlardı. Birkaç dakika sonra babam soğuk kokusu ile içeri girer, masanın üstüne şarküteriden aldığı kahvaltılıkları bırakıp hala uyuyor taklidi yapan benim yanıma gelir ve buz gibi elleriyle yorganın altından ayaklarımı yakalardı. Çığlıklarla uyanıp ayaklarımı ondan kurtarmaya çalışırken babam bana "hadi uyan, sana maket kızlardan getirdim!" derdi.

Maket kızlar. Sadece haftasonları gazete eki olarak gelen, kağıttan çok az daha kalın kartondan yapılmış kız modelleri. Zimbayla tutturulmuş iki sayfa olarak gelirdi. Ön sayfada her hafta farklı bir ifade verdikleri teğeri iç çamaşırı olan bir kız çocuğu, arka sayfada onu giydirebilmemiz için dört çeşit kıyafet bulunurdu. Kıyafetlerin kenarlarından beyaz parçalar çıkar ve bunlar sabitleyici görevini üstlenirdi. Eğer beyaz parçalardan birini bile yanlışlıkla kessen elbise kızın üstüne oturmaz, boşa giderdi. Bu yüzden onları keserken öyle bir dikkat ile bunu yapardım ki, makası tutan elim terlerdi.

"Kedi geldi." diyor arkadaşım. İri bir gri kedi kullanılmayan tabelalara sürtünerek mama kabına doğru ilerliyor. Hala barın arkasında oturuyoruz. Müzik buraya çok az ulaşabiliyor, ara sıra arabaların park etmek için önümüzden geçmelerini takip ediyoruz. Sevmiyorum burayı, bara gelme amacımı boşa çıkaran bir yalnızlık hissediyorum. "Daldın sanki." diyor kediye bakmak için eğilirken.

Elimi çantama atıyorum ve ön gözüme koyduğum sigara dalını çıkarıp arkadaşşıma gösteriyorum "Bugün iki dal getirdim, birini az önce içtim, bu da ikincisi."

"Sen sigara içmiyorsun ki?" diyor arkadaşşım, ama pek de şaşırılmış bir hali yok.

"İçmiyorum." diyerek onu onaylıyorum. "Bunlar babamın öldüğünde üstünde buldukları paketten. Sadece onu hatırlamak istediğimde içiyorum."

Anında bakışları ciddileşip bedeni dikleşiyor, gözlerini benimkilere dikip dinleme pozisyonu alıyor. Tam olarak sıradan bir insanın, ölümden bahsedince takınacağı tavır. İkinci sigaramı yakıyorum, içimde hafif bir hayal kırıklığı oluşuyor. Çünkü bu ciddiyet asla samimi değil, ifadesinin arkasında "nereden çıktı ölüm konusu şimdi?" diye soran gergin bir adam var. Otomatik bir hareketle, herkesin yaptığı gibi ben konuyu değiştirene kadar ya da ortam gevşeyene kadar takip sonra çıkaracağı bir duyar maskesi giyiyor. Bu böyle işte, insanlar ne yazık ki ölümden söz edildiğinde böyle oluyorlar. Fakat ben onun beni şaşırtacağını düşünmüştüm, bana daha derin baksaydı eğer aslında babamın ölümünü kendimi tatmin etmek için kullandığımı anlayabilirdi. Babamı yad etmiyordum, sadece ediyor gibi yaparak amaçsız melankolimi besliyordum. Çok değil, birazcık derin baksaydı...ona açık bir kapı bırakmıştı, anlamasını kolaylaştırmak için duygularımı normalde olduğu kadar gizli tutmamıştı. Yazık.

Bir duman üfleyip başımı koltuğa yaslıyorum. İşine gelmemiştii derine inmek, inmeyecekti. Bir robot gibi hareketsiz, duyar maskesini çıkarabilmesi için ona bir işaret vermeme bekliyordu, tıpkı maket kızların elbiselerinin beyaz parçalarını keser gibi, dikkatlice, küçük kız elbisesini giyebilsin diye.

Beklesin... melankolim bugün denecek gibi değil.

Baba, söylesene doğru mu anlıyorum; o an benim senin ölümün için hissettiklerimi mi hissediyordun?

*“Zaman beni sürükleyen bir nehir, ama nehir benim;
Beni parçalayan bir kaplan, ama kaplan benim.
Beni tüketen bir ateş, ama ateş benim.
Evren, ne yazık ki, gerçek;
ben, ne yazık ki Borges'im...”*